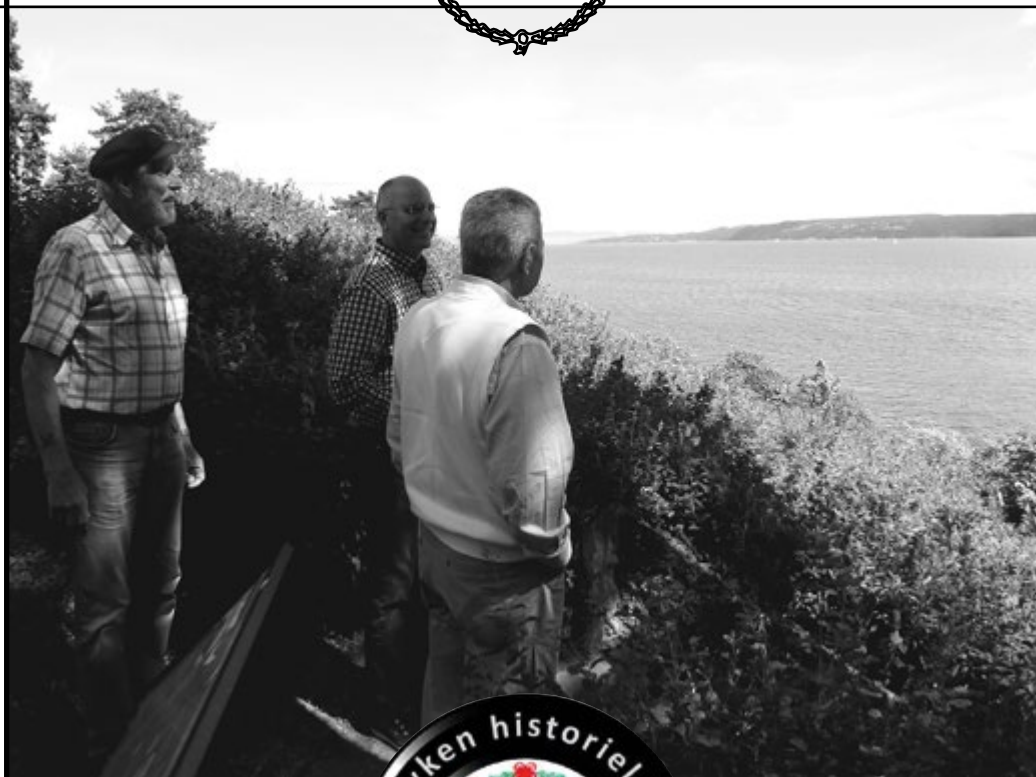

RØYKEN HISTORIELAG

Bygdemagasinet

NR 70 NOVEMBER 2016

*Norskamerikanere på besøk
på Slemmestadodden.
Se artikkel inne i bladet*

Bygdemagasinet

NR 70 NOVEMBER 2016

INNHold

Røyken Historielag 2016 – 2017	1
Minneord Jorunn Dambo	2
Hus på flyttefot	3
Hesten i gamle dager	5
Lodalsulykkene og Rasmus Bødal, skolelærer på Nærnes	8
Full rulle med veteranbuss og historisk sus	12
Årsberetning Røyken historielag 2015	13
Amerikanske røtter på Slemmestadodden	17
Historisk skilting	19
Håndverket i gamle dager	20
Småstubber	23
Våre nye nettsider	24
En interessant etterlysning fra 1798	25
Stasjonsklokka på Røyken ble vekkeklokke på Syltingli	26
Oldtidsmarsjen 2016	28
Oldtidsmarsjen 2016 - natursti	29
Litt grunnleggende innføring i slektsforskning	31
Bli aktiv i Røyken Historielag!	36
En bispevisitas i 1820	38
Hva har hendt, og hva hender?	39
Andreas Faye	40
Matauk for 100 år siden	41
"Sildesalaten"	42
Tyrihans	44
Glimt fra bygdesamlingen	44
Røykenmila	45
Røyken Forteller – fase 2	46
Røykenkalenderen 2017	47
Æresmedlemmer og hedersprisvinnere	48

Bygdemagasinets redaksjon:

Arne Myrvang, tlf. 31 28 13 85

Rolf Karlsen, tlf. 41 42 50 72

Kjell Jørgensen, tlf. 31 28 33 45

Bjørn Fossnes, tlf. 92 25 85 12

Lederen har ordet

Jeg må nok konstatere at feiringen av Røyken Historielags 50-årsjubileum er et avsluttet kapittel. De siste to begivenhetene; "Familiehelgen" og "Røyken rundt"-turen ble avviklet som planlagt, og i likhet med de øvrige markeringene ble de avviklet med stor suksess - det var i all fall styrets konklusjon (selvskryt kommer som kjent fra hjertet og må derfor lyttes til).

Røyken Historielag har i skrivende stund rundt 640 medlemmer. Dette er mange, vi har flere medlemmer enn de aller fleste historielag. Medaljen har imidlertid en bakside, og det er at medlemstallet synker - ikke mye, men pila peker nedover. Dette er ikke enestående, færre og færre finner tid til å delta i foreningslivet.

Vi håper derfor at dere som nå er medlemmer finner interesse i å beholde medlemskapet. Bortsett fra å måtte betale medlemskontingent er det ingen forpliktelser ved å være medlem av laget, og dere får da gratis levert to nummer av Bygdemagasinet i året, samt årboka. Legg gjerne inn et godt ord for oss i omgangskretsen!

Vi vet at mange har en travelt hverdag og ikke kan være aktive i foreningslivet. Det er selvsagt helt i orden, og alle er like velkomne som medlemmer. Likevel; vi er også avhengig av at noen gjør en ekstra innsats. I dette num-

meret av Bygdemagasinet finner dere en artikkel om hva laget driver med; nærmere bestemt om hva Museumskomitéen og Slechts- og gårds-historiekomitéen gjør.

Skulle det være slik at noen vil fylle dagene med noe mer har vi altså gode tilbud. Derfor; synes du dette er interessant så ta kontakt!

Ellers siden sist; Oldtidsmarsjen - den 27. i rekken - ble avviklet 25. september med 65 deltakere. Vi skulle gjerne hatt med flere, men det var likevel en klar økning siden i fjor. Høstmøtet ble avholdt 13. oktober med 40 deltakere. Jan Richardt fra Hurum historielag holdt et interessant foredrag om Sætre i nyere tid.

Forøvrig kan jeg melde at arbeidet med våre nye hjemmesider nærmer seg avslutningen. Jeg viser til det nestleder Bjørn Auke skriver om dette annet steds i bladet.

Julemøtet holdes 1. desember kl. 1900 på Kornmagasinet. Kveldens foredrag holdes av Jan Erik Ask om "Hyggen i gamle dager". De som ikke kan delta på julemøtet ønskes God Jul her!

KÅRE SELVIK

Røyken Historielag 2016 – 2017

Kornmagasinet, Grettekroken 1, 3440 Røyken. post@historielaget.no

Hjemmeside: <http://historielaget.no>

Styret, inkl. BM redaksjon:

Verv	Navn/ Adresse/ e-post	Tlf p / a	Mobil
Leder	Kåre Selvik, Skolev. 4, 3478 Nærnes kaselvi@online.no	31281720	99260034
Nestleder	Bjørn Auke, Dalbøv. 1, 3472 Bødalen bjorau@gmail.com	31280387	90505225
Kasserer	Arnulv Solberg, Furuberglokka 20, 3477 Båstø arnulvs@online.no		41698189
Sekretær	Bernt Otto Hauglin, Fossumv.2, 3440 Røyken mail@mbnorway.no	31286127	91366280
Styrem.	Inger-Lise Aabye, Aspelund 1, 3430 Spikkestad ingerlise.aabye@online.no		97193945
Styrem.	Morten Fleischer, Vardev. 14, 3470, Slemmestad morten.fleischer@online.no	31281645	91681774
Varam.	Arne Edvard Torvbråten arne.torvbraten@defa.com	31281645	91681774
Varam.	Per Olav Berg, Gaupev. 7, 3470 Slemmestad po@pob.as	31282393	
Red. BM	Arne Myrvang, Snarv. 6, 3478 Nærnes arne.myrvang@altiboxmail.no	31281385	91865145

Minneord Jorunn Dambo

Slekts- og gårdshistoriegruppas medlem S gjennom mange år, Jorunn Dambo, døde 3. juli, nær 80 år gammel. 13. juli ble hun bisatt fra en fullsatt Slemmestad kirke.

Jorunn ble født i Skiptvedt i Østfold, og var nest yngst i en søskenflokk på sju. Foreldrene ble skilt da Jorunn var lita, og moren flyttet rundt på gårdene med ungeflokk og jobbet for kost og losji. En slik omflakkende tilværelse med daglig kamp for å holde hodet over vannet satte sine spor i ei lita jente i form av en klassebevissthet og en politisk overbevisning som hun bar med seg resten av livet.

Jorunn fikk etter hvert jobb i Horten, og flyttet dit. Det var her hun traff Bjørn Dambo, som avtjente verneplikten på marinebasen der, og som hun seinere giftet seg med. Et år etter bryllupet flyttet de til Bjørns barndomshjem i Bødalen, hvor Jorunn for første gang i livet slo rot. Jorunn og Bjørn bodde resten av livet på Dambo. De fikk i alt fire barn, men den første, Sigurd, døde bare tre år gammel. Jorunn fikk etter hvert også fem barnebarn, og hadde på slutten av livet også fått vite at det første oldebarnet var på vei.

Jorunn var svært opptatt av at barna hennes skulle få seg utdanning, noe hun selv hadde måttet forsake da hun var ung. Da ungene ble eldre, tok hun ungdomsskoleeksamen på Spikkestad ungdomsskole for å kunne hjelpe dem med leksene.

Mens barna var små var Jorunn i jobb på Vollen Møbel, hvor hun sydde båtkalesjer. Seinere hadde hun vaskejobb på Slemmestad

ungdomsskole, og en periode jobbet hun som pleiemedhjelper på Røyken Sykehjem. De siste yrkesaktive årene fram til hun gikk av med pensjon i 2001 arbeidet hun på enhet for psykisk helse i Slemmestad. Hennes mann Bjørn døde i 2002, etter at de hadde vært gift i 47 år. Dette var naturlig nok et hardt slag for Jorunn.

Jeg kjente ikke Jorunn før jeg kom med i Slekts- og gårdshistoriegruppa i 2004, men da fikk jeg oppleve ei sprudlende dame som krydret møtene våre på mange forskjellige måter. Hun hadde en genuin interesse for historie, var utrolig kunnskapsrik, og kunne ofte sette stoff vi leste gjennom inn i historiske sammenhenger. Hun hadde klisterhjerne i forhold til ting hun hadde lest og opplevd, og siterte villig vekk fra bøker av norske forfattere, særlig Bjørnson og Falkberget, diktere som sto hennes sosialistiske overbevisning nær.

En annet karakteristisk side ved Jorunn - som presten også nevnte i bisettelsen - var at hun aldri omtalte andre i negative ordelag. «Kan du ikke si noe godt om noen, så hold heller kjeft» var en setning hun nevnte ofte, og som hun selv konsekvent levde opp til.

Om Jorunn har jeg ofte tenkt at «den dama der kunne ha blitt til noe», men det var jo akkurat det hun ble! Et fast ankerpunkt for familien, og ei tvers igjennom likandes dame du er glad over å ha kjent.

Vi lyser fred over Jorunn Dambos minne.

Arne Myrvang
Slekts- og gårdshistoriegruppa

Hus på flyttefot

Laftverk var den mest dominerende byggemåte for trehus i Norge helt fra vikingetid frem til omkring 1850. Fra det tidspunkt ble det en gradvis overgang, særlig til hus i bindingsverk. Men ennå så sent som i 1935 ble det oppført et stort laftet våningshus i to etasjer på gården Søndre Heggum (65/1) i Røyken. Den lokale byggmester Graff sto for arbeidet. Enkelt sagt består byggemåten laftverk av at tømmerstokker blir lagt oppå hverandre på langs, hugges parvis litt inn i hverandre og sammenfelles i hjørnene. I sammenføyningen mellom stokkene blir det i hele lengderetningen lagt er tynt lag mose. Men det var også mange forskjellige lafteteknikker. Dette ga, etter tidens mål, tette og gode hus. Byggeskikken antas å stamme fra Øst-Europa. Fortsatt finnes svært mange laftede hus også på andre gårder i Røyken.

Videre hadde laftehusene den fordel at de relativt enkelt kunne demonteres stokk for stokk og settes opp igjen et annet sted

om behovene endret seg. Dette har vi flere eksempler på at ble gjort både her i bygda og også i nabobygder. Ved slik demontering og flytting ble stokkene merket en for en slik at det ble enkelt å få rett stokk på rett plass ved gjenreising. Merkingen skjedde gjerne ved at man hugg inn romertall i hver stokk med et stemjern. Da kunne f.eks. stokk nummer 9 i vestre vegg få merke: V IX. Finner man liknende merking på stokkene i et gammelt laftehus er det grunn til å tro at det er flyttet fra et annet sted.

Vi vil først ta et eksempel på husflytting fra nabobygda Hurum. 5. april 1783 brant våningshuset på prestegården i Sande. Til gjenreisningen kjøpte man et gammelt laftehus av kammerråd Blom i Holmsbu. Han ønsket å bygge en større og mer tidsmessig bygning. Derfor solgte han tømmeret i den gamle bygningen hvor tre generasjoner Blom hadde sett dagens lys. Det sto omtrent der Holmsbu Bad er i dag. Huset ble tatt ned, stokk for stokk,

Det gamle våningshuset på Bårslud. Foto 1926 v/ den lokale fotografen Johan Foss bosatt på Labråten i Nærsnes. Foto utlånt fra Søndre Nærsnes

og tømmeret ble fløtet på fjorden til Sande hvor det ble gjenreist i løpet av sommeren 1783. Her ble det, sammen med en ny del, innviet som Sande nye prestegård allerede i julen samme år. Prestefamilien Hammer tok huset i bruk. Huset står der fortsatt, men heter nå Sande gamle prestegård. - og i folketroen vandrer fortsatt presten Hammer hvileløst omkring i de gamle stuer som "*den brune mann*" - Nedenfor vil vi gi et lite eksempel på en slik husflytting i Røyken på 1800-tallet.

Fra Bårslud til Bjørnstad

Bårslud (44/1) i Nærnes er blant de gamle gårdene i Røyken og nevnes i skriftlige kilder langt tilbake i middelalderen. Lenge sto kirken som eier. Men fra omkring 1823 kom gården i privat eie da brukerne, Wilhelm og Adam Gabrielsen, kjøpte gården. Ca. 1818 hadde trolig brukerne oppført et stort våningshus på Bårslud. Dette var bygd i laftverk i to etasjer. Årstallet 1818 var skåret inn i en bjelke i bygningen. Derfor antar man at dette var byggeåret fordi det var vanlig å markere dette slik. Men i kjelleretasjen fantes også D 2(?)/5 1747 malt. Kanskje var det nye huset bygd på murene fra det gamle?

Trolig har det store to-etasjes huset etter hvert blitt for stor for Bårsluds behov. I alle fall ble, antagelig omkring 1842, 2. etasje tatt ned, transportert til Bjørnstad, og gjenreist der. Bjørnstad-gårdene har trolig en enda eldre bosettingshistorie enn Bårslud. På Bjørnstad skulle det "nye" huset etter hvert

få en spesiell betydning for bygda. I 1856 ble det nemlig inngått en 20-årig avtale om utleie av lokaler til formannskaps- og kommunestyremøter i huset. Denne Bjørnstad-gården fikk da betegnelsen *tingsted*. Årlig leie var på hele 40 speciedaler. Etter at jernbanen gjennom bygda ble åpnet i 1872 ble imidlertid stasjonsområdet den naturlige møteplass, og kommuneadministrasjonen ble etter hvert flyttet dit.

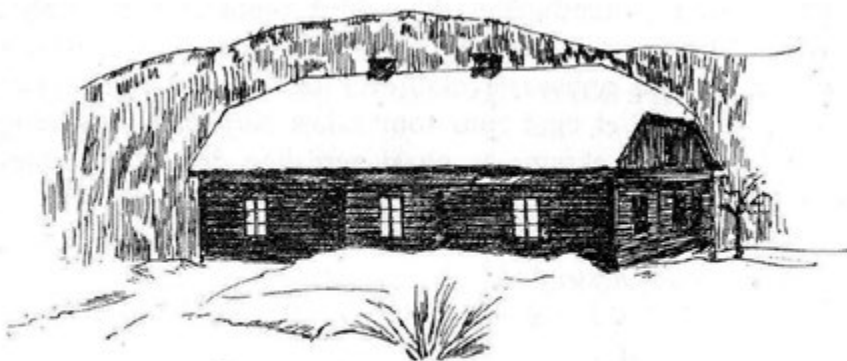
Allting har en ende

På tingstedet Bjørnstad holdt huset fra Bårslud stand til 1921. Da måtte det vike plassen for et nytt. Også på Bårslud ble det reist et nytt våningshus. Det skjedde i 1936. Men det ble bygd på et litt annet sted slik at det gamle fra 1818 fortsatt holdt stand i mange år. Nå er det imidlertid for lengst borte. Bare grunnmurene vitner om det som en gang var, og vi antar altså at disse ble lagt stein på stein i året 1747.

Ole Sønju

Kilder:

Boka Norske gardsbruk, 1948
Boka Røyken bygd før og nu, 1928
Boka Hurums historie, bind 1, 1963
Kopi av hefte: HISTORISKE GLIMT FRA SANDE GAMLE PRESTEGÅRD, v/ A. Risa.
Sande historielag 1975
Formannskapsprotokollen på internett
Foto og notater utlånt fra Søndre Nærnes

Tingstedet Bjørnstad.
Tegning av arkitekt Slåtto.

Fra boka Røyken bygd før og nu, 1928

Hesten i gamle dager

Hesten er mulig det yngste av husdyra våre. Men han går i alle fall tilbake til bronsealderen.

Hesten var mannfolkdryet og ble stelt av mannfolka. Sjøl om hesten sjelden var overdådig fora, så skulle de ha av det beste høyet og fikk gjerne litt havre og. Hesten var arbeidsdyr, gikk i kjøring nesten hver dag, og en kunne vanskelig sulte ham ut som kua. Det blir fortalt mange historier om budeier som lurte seg opp på stalltrevet i verste vårknipa og stjal litt godhøy til kyrne sine. Men nåde henne om hun ble oppdaget. Til kvelds fikk hesten *hakkels*. Halmen ble skåret på *skjærkista*, bløytet og strødd på med noen never med mjøl. I seinere tid ble halmen kappet på hakkelsmaskin for handkraft. Selv i dag kjenner jeg mange hesteeiere som gir hakkels til sine hester. Oftest er disse hestene av typen tungdøl (gudbrandsdalshest) som skal vises på utstilling. De får da litt mer tyngde og masse.

Skjærkista kunne være lagd av ei uthola trestokk som de la halmen i og en kniv festet i enden som de skar halmen med. Men like ofte var skjærkista lagd som ei grind der et skråstilt låblad ble ført opp og ned og skar halmen. Det var et hendig redskap.

Hesten var også statusdyr. En fin hest var gården stolt av. Det gikk ord i bygda om raske, fine og sterke hester. Denne status ytra seg på mange måter. Det var forskjell mellom arbeidssele og stassele. *Kjørselen* eller *kirkeselen* ble stasselen ofte kalt. Om vi finner fram gamle

ridesaler, mann – og kvinnfolksal, så ser vi at de er svært forseggjorte. Ibsen hadde et grunnlag når han i *Peer Gynt* sier at «på ridestellet skal storfolk kjennes». Hjemlagde stas sleder har sikkert også finnes i Røyken. De sledetyper som er mest kjent er *spisslede* og *sluffe*.

Etter at det ble veier for hjulredskap, fikk mange gårder seg *karjol*. Det var nok et festlig syn ved ei julemesse når det kom hest etter hest i småtrav for spisslede eller sluffe med stassele og ringlende dombjeller og helgekledd folk i sledene. Det var også en tradisjon om at i julehelga skulle det kappkjøres på islagte vann. Hestene, som var kåte av å stå, ble tatt ut av stallen og travkjørt med og ofte var det vilter kappkjøring. At kjørekaen ikke alltid var helt edru hørte også til.

Det har vært avlet mange fine hester i Røyken og i de gamle utstillingskatalogene som jeg har

så går det igjen mange kjente navn på oppdrettere. Etter siste krig og etter at traktoren gjorde sitt inntog ble arbeidshesten nesten borte. I dag finnes det nesten ikke en arbeidshest i bygda.

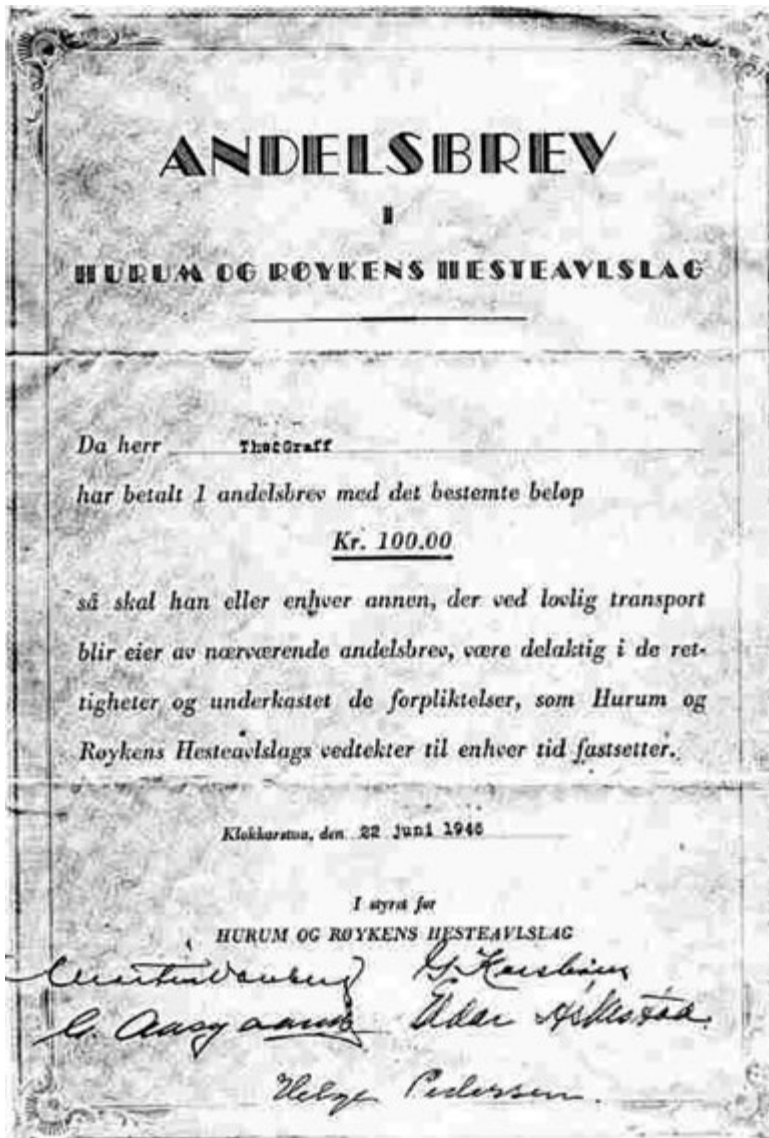
De mange navna på en sele er i dag i ferd med å gå i glømmeboka. I dag er det få unge som greier å sele på en hest. Vi hadde bogtre og *bogringen* som hesten dro med. Bogringen var av lær og hadde innlegg av halm og lå under bogtreet for at det ikke skulle ta så hardt på hesten. På stasselen var ei pute av lær og halm festet til bogtreet. Så var det høvret med *sela-baller* som lå på ryggen. På stasselen var ofte høvret vakkert utforma. Fra høvret eller selaballene gikk *bakola* rundt rumpetangen (*rumperota*). Fra høvret gikk *oppholdsreima* ned til *dråtten*. Dråtten var ei tjukk og brei lærreim i flere lag som gikk fra bogtreet og fram til en jernring der *oppholdsreim*, *oler* og *bukola* var festa. En kan spørre om det ikke heller burde hete bakgjord og bukgyrd, men det ser ut som ordet ol har noe med lær og gjøre. Olene var av jern, men i noen stasseler var de av lær,

lagt i flere lag, og det spørs om ikke det var det opphavelige. Olene tredde en inn i *skåkøye* og satte i *selepinnen* av tre. Bogtreet ble holdt sammen av ei nakkereim øverst og brystreim nedentil. I brystreima hang hestebjella, som en alltid hadde under vinterkjøring. Det kunne klunke i mange bjeller etter veiene på vintertid. *Morabjella* var ei gild bjelle med god klang, og selv har jeg gjennom mange år samlet meg en mengde med hestebjeller av messing. På stasselen hadde de *dombjelle*. Denne var gjerne festet i nakkereima på bogtreet. Den ringte lint og var ikke så kraftig som enkeltbjella. De dombjellene jeg har er tre og fem bjeller festet i rekke på et solid lærstykke. De styrte hesten med tømmene som gikk igjennom to hull eller ringer i høvret og var festet til bislet i hodelaget. Den delen av hodelaget hesten hadde i munnen ble kalt bislet. Det var som regel av jern men kunne også være av tre eller lær. Også måtte de ha *baksele* så hesten kunne holde imot i bakker der lasset dyttet på. I eldre tider var tømmene av lær, *oltømmer*, skåret av råbarka huder og tvinna. Og de bandt lassa også med *olreip*. Men hvordan man lagde dem veit jeg ikke og jeg kjenner heller ikke andre som kan forklare hvordan de ble tilvirket, men i de fleste av de gamle bondekjøkkene hang det en stor jernring i taket. Det ble sagt at denne jernringen ble brukt når de lagde oltømmer og olreip.

For å få hesten til å gå rolig når de slepte han på tunet eller omkring husa, hadde de på hesten ei *helle*. Det var en jernklave de festa på framføttene til hesten med ei kort jernlenke imellom. Når de bandt hesten eller leide han, brukte de grime.

Svein E Majerberget

Dette andelsbrevet fra 1946 i Hurum og Røykens hesteavlslag lånte jeg hos Hans Graff på Huseby gård for noen 10-år tilbake. Hans Graff var sønn av Thor Graff og hadde overtatt gården etter faren.

Boka Norske gardsbruk fra 1948 forteller at Huseby på det tidspunkt hadde 3 hester. Men de hadde også traktor. På Kjekstad hadde de 12 hester. Vi merker oss også at to røykenbøringer har underskrevet andelsbrevet, nemlig G. Aasgaard og Eldar Askestad. Hos Gabriel Aasgaard på Søre Bryhn hadde de 3 hester og

hos Eldar Askestad på Øvre Askestad hadde de 4.

Da andelsbrevet ble utstedt i 1946 var det totalt ca. 400 hester i Røyken. Dette antallet hadde holdt seg ganske stabilt det siste 10-året. Men snart skulle traktoren for alvor overta hestens rolle.

Har noen av leserne kunnskaper om Hurum og Røykens hesteavlslag og deres virksomhet her i bygda?

Ole Sønju

Lodalsulykkene og Rasmus Bødal, skolelærer på Nærsnes

Den vakre Lodalen strekker seg sørøstover fra tettstedet Loen i Stryn kommune i Nordfjord og inn mot Kjenndalsbreen, en arm av Jostedalbreen. I Lodalen ligger Lodalsvatnet, en idyllisk liten innsjø. Det 1780 m høye Ramnefjellet reiser seg nesten loddrett på vestsiden av dette vannet. To ganger i forrige århundre raste store mengder steinmasse ut fra dette fjellet og ned i Lodalsvatnet, og genererte voldsomme flodbølger. Det skjedde i 1905 og i 1936. Begge disse hendelsene forårsaket ufattelige tragedier i form av tap av menneskelig eiendom.

Raset i 1905

Natt til 15. januar 1905 raste anslagsvis 350.000 m³ steinmasse ut fra Ramnefjell og ned i Lodalsvatnet. Dette forårsaket en flodbølge vel 40 m høy, som skylte innover land og som nesten utslettet de to grendene Bødal og Nesdal som lå hhv øst og sør for rasstedet. 61 av totalt 122 innbyggere i disse bygdene omkom. Bare 9 av de omkomne ble funnet. Allikevel ble de fleste gårdene bygd opp igjen i årene etter ulykken. Selv om geologer forsikret om at et slikt

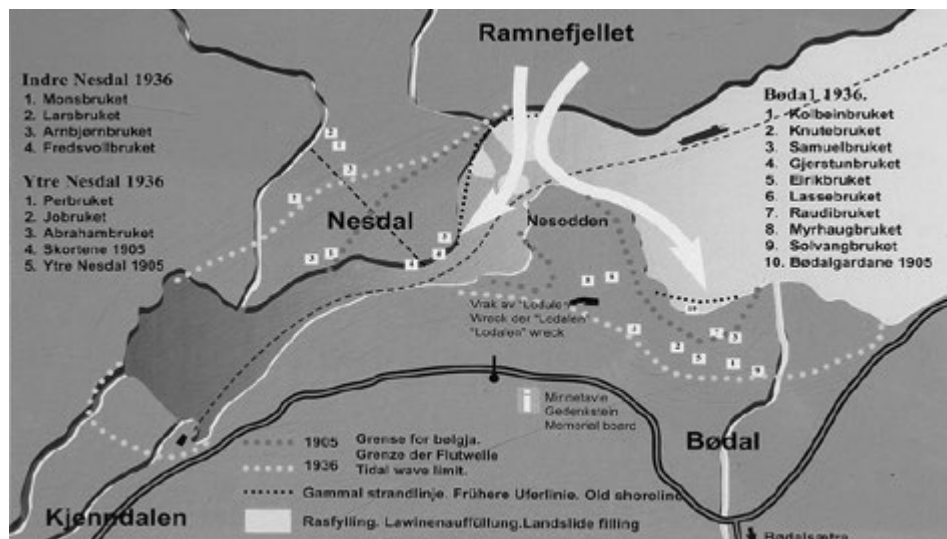
ras ikke ville gjenta seg, følte nok folk en viss usikkerhet, og plasserte de nye husene høyere i lendet og lenger vekk fra stranda.

Raset i 1936

Natt til 13. september 1936 skjedde det igjen. En steinblokk på mer enn 1.000.000 m³ løsnet høyt oppe i Ramnefjellet og styrtet ned i Lodalsvatnet. En flodbølge, denne gangen mer enn 70 m høy, reiste seg som følge av dette, og flommet innover land. Alle gårdene i Bødal ble utslettet. Nabogrenda Nesdal ble også denne gangen hardt rammet. Til sammen 74 mennesker omkom. Seksti hus samt skole og forsamlingshus ble skylt bort. Mange av de omkomne ble aldri funnet. I en felles begravelsesseremoni i Loen kirke allerede tre dager etter ulykken ble 21 mennesker gravlagt. Kronprins Olav deltok i denne gravferden, som også ble kringkastet.

I tiden etter denne ulykken ble det over hele landet samlet inn penger til de etterlatte. Bare i Oslo ble det i løpet av de første tre dagene samlet inn kr 280.000,-, noe som tilsvarer ca kr 10.000.000,- i dagens pengeverdi.

Bygda Nesdal ble fraflyttet for alltid, og bare

Skilt som viser omfanget av hendelsene i 1905 og 1936

én gård i Bødal ble bygd opp igjen etter denne ulykken, selv om Lodalsvatnet nå var så fylt opp av steinmasser under rasstedet at et nytt ras ikke ville kunne forårsake noen ny flodbølge. Først etter år 2000 har folk så vidt begynt å bo-sette seg i Bødal igjen.

Rasmus Bødal

Tidligere i høst var det altså 80 år siden den siste skredulykken. På den tiden var **Rasmus Bødal** skolebestyrer på Nærnes skole. Han var født og oppvokst i Bødal i Lodalen og mistet begge foreldrene sine og mange andre i familien i disse to ulykkene. Min foreldregenerasjon, som hadde hatt Bødal som lærer på folkeskolen, kunne huske at han hadde ei fæl tid i etterkant av den siste ulykken.

Hvem var denne mannen?

Rasmus Bødal 1937

Rasmus Martinus Bødal var født i grenda Bødal i Lodalen 7. april 1883 som sønn av gårdbruker Vilhelm Eriksen Bødal og kona Ingeborg Olsdatter som var fra nabogrenda Nesdal. Ved konfirmasjonen i 1898 har presten skrevet «Gode evner, flittig, ganske vel oplyst» i sin karakteristikk av ham.

I folketellingen for 1900 finner vi Bødal på Eid i Nordfjord, hvor han losjerer på gården Myklebust som amtsskoleelev sammen med en jevnaldrende nabogutt fra Lodalen, Bengt Hogrenning.

I 1904 uteksamineres han fra Volda lærarskule. Det er altså læreryrket som blir hans vei i livet.

Rasmus Bødal overlever rasulykken i 1905, men begge foreldrene hans omkommer. Han blir værende i bygda i to år etterpå for å hjelpe til med gjenreisningsarbeidet.

I Tromsø Stiftstidende 24.06.1908 utlyses

stilling som lærer og kirkesanger i Hillesøy i Troms. Det er en fast stilling, hvorav lærerlønnen er kr 20,00 pr uke, samt et alderstillegg. Kirkesangerlønnen er kr 361,59 pr år, samt fri bolig i klokkegården.

I folketellingen for 1910 finner vi ham på Bremsholmen på Hillesøy i Troms, som kirkesanger. Han har altså fått denne stillingen. (Alderstillegget får Bødal neppe nyte godt av, da han bare er 25 år på tidspunktet da han blir ansatt). Han har sin yngre søster Karoline som husholderske. I tillegg bor ei tjenestejente på gården. Han blir værende i denne stillingen fram til 1912.

Fra 1912 til 1918 er han lærer i Trysil, og fra 1918 til 1919 lærer i Skjeberg.

Det ser ikke ut til at han finner seg til rette i Skjeberg, for allerede i oktober 1918 leser vi i Asker og Bærums Budstikke at han søker lærerstilling på Høvik skole i Bærum, og i Fremtiden leser vi at han samtidig søker lærerstilling på Nærnes skole.

4. januar 1919 leser vi i Fremtiden at Bødal ble ansatt som skolelærer i Nærnes krets i møte i Røken skolestyre dagen før. Det har vært 23 søkere til stillingen.

Bødal kommer med en gang med i byggekomiteen for den nye skolen som er under oppføring på Nærnes, sammen med Thorvald Baarsrud og kretsformannen, skomaker Carl Kristiansen.

I Røken skolestyres møte 8. oktober 1920 ansettes Bødal som bestyrer på Nærnes skole. En eldre lærerinne, frk Fjeld, vil nødig flytte ut av sin leilighet i Nærnes gamle skole og til Breidablikk (det tidligere våningshuset på Søndre Nærnes) «før hun skal avslutte sin lærergjerning ved indeværende skoleaars udgang». Dette ordner Bødal selv opp i. I møte i Røyken skolestyre 13. november 1920 behandles et spørsmål fra ham hvor han selv ber om å få disponere et par rom på Breidablikk inntil han får full rådighet over sin leilighet i Nærnes gamle skole. Dette innvilges, og han får bekreftet at leiligheten i gamleskolen vil bli ledig etter frk Fjeld fra 1. mai 1921.

Bødal gifter seg aldri. Han bor resten av sitt liv på Nærnes, og blir en respektert lærer på stedet. Han engasjerer seg også i lokalsamfunnet, og er en sterk pådriver for å få dratt i gang Nærnes Vel igjen mot slutten av krigen, etter at dette har ligget nede siden tidlig på 30-tallet. Han blir også det nye vellets første formann, et verv han har fram til 1950. Deretter innehar han vervet som vellets sekretær nesten sammenhengende helt fram til han dør i 1960.

Han kjøper etter hvert eiendommen «Høium» gbnr 43/39 (Gartnerveien 16 i dag) av Carl Hansen og flytter dit sammen med sin husholderske Brita Tvinnereim (som forresten kommer fra Loens nabobygd, Innvik) og en lærerinne, Sigrid Westby.

Min foreldregenerasjon omtalte alltid Bødal som en førsteklases lærer, og i det hele tatt som en mann med stor integritet. Selv kan jeg huske ham på hans eldre dager som en høy og kraftig mann med dress, vest og klokkekjede, en mann som vi ungene hadde fått utvetydig beskjed hjemmefra om å oppføre oss som folk overfor.

Høsten 2011 ble det avholdt en minnestund

i Loen kirke i anledning av at det da var gått 75 år siden den siste rasulykken. I omtalen av minnestunden på en lokal nettside står det bl a: «Etter salmen «Ikke en spurv faller til jorden» las Knut Tjugen diktet «Lodalen» av Rasmus Bødal - utflytt lodøl som opplevde tragedien i heimbygda frå Austlandet».

Jeg kontaktet Tjugen, som sendte meg diktet. Det skildrer som man vil se naturen og tragedien, men ikke minst gleden over den samhørigheten og medfølelsen som det norske folket viste overfor lodølene i tiden etter ulykken.

Arne Myrvang

Bødal steller i skolehagen ca 1924. Vi ser den nye Nærnes skole til venstre i bakgrunnen. Gamleskolen, som nå fungerer som lærerbolig, skimtes bak denne. Helt i bakgrunnen ser vi «Syverstadgården» som ble revet i 70-årene. Til høyre i bildet ser vi skolens gamle «toalettbygg», utedassene

Kilder:

Knut Tjugen, Loen

Wikipedia

Fjordnorge.dk

NRK

Disnorge.no

Digitalarkivet: kirkebøker og folketellinger

«Norske skulefolk 1934» på bokhylla.no

Diverse aviser på bokhylla.no

LODALEN

---o0o---

Den 13. september man høre fikk
Et budskap som grusomt til hjertet gikk,
Ulykke påny hadde rammet vår dal
Verre enn var det på slagmarkens val.

Naturen i dalen er veldig og stor.
Langs foten av fjellet vannet sig snor.
Det smiler mot fjellet, det speiler det av
Og skjønnhet til dalen de begge gav.

Men lumsk var fjellet, og vannet med –
I vannet stupte seg fjellet ned.
Enølge det reiste, og der den brøt frem,
den ødela alt, både hus og hjem.

Den knekket skjønnhet, manndom og makt.
Et godt stykke Norge i ruiner ble lagt.
Vi vet det så vel vi som fostredes der.
Du Lodal og lodøl, du var oss så kjær.

Men – av bølgen stegølge av helt annet slag,
enølge av samhug, av varmt hjertelag.
Den kom for å hjelpe, få sår til å gro,
for hver lodøl den bølgen var kjær og god.

Den steg over Norge under tårer og bønn –
Hjelp landsmenn i nød! En tanke så skjønn.
For det herjede folk lyste demring av dag,
fra bølgen hvis drivkraft var hjertelag.

For lindring av smerte, for hjelp og råd,
For offer og gaver, for hver edel dåd,
For venlige tanker, for tåre på kinn
Der stiger en takk fra takknemlige sinn.

R. Bødal

Rasmus Bødal døde 17. januar 1960, og er begravet ved Loen kirke.

Røyken Historielag 50 år.....

Full rulle med veteranbuss og historisk sus

Søndag 28. august deltok mer enn 40 personer på Røyken Historielags jubileumsarrangement Røyken Rundt – en tur med veteranbuss som tok deltagerne med på en reise i tid til utvalgte steder rundt i kommunen.

Tekst og foto Bjørn Auke

Som et av flere arrangementer i jubileumsåret inviterte historielaget til rundturen Røyken Rundt søndag 28. august. Med mer enn 40 påmeldte personer ombord var det avgang fra Kornmagasinet kl. 10:00. Før avreise ga bil- og motorentusiasten Arne Torvbråten en presentasjon av bussen som er en av Veteranbussklubben Ing. M.O. Schøyens Bilcentraler AS sine vogner. Hyggelig sjåfør og mye pesing i motbakker – fra bussen.

Første etappe av turen gikk via Grodalen og Fossum til Bødalen med Terje Martinsen, lokalhistoriker og tidligere kultursjef og ordfører i Røyken kommune som guide. Den innbitte bødølingen Jan Bjerknes fortalte så om Bødalen under et stopp, med panoramautsikt, i Sandbakken.

Turen gikk så til Slemmestad hvor Harald Melvold møtte oss på Sekkefanrikken. Harald holdt der et innsiktfullt foredrag om Slemmestads historie ledsaget av en rekke bilder.

Fra Slemmestad kjørte vi til Nærnes grendehus. Her ble vi ønsket velkommen av historielagets leder, Kåre Selvik. Hans foredrag fokuserte på livet i og rundt "bukta". Foruten

dagliglivet fikk tilhørerne et innblikk i gårds-historie, isdrift, fiske og skutetradisjoner, alt ledsaget av historiske fotografier.

Siste stopp på turen var Hyggen. Turen dit gikk via Ramton, Båttstø, Sundby, Røyken sentrum og ned Hyggenbakken til Hyggenhuset hvor det ble servert en enkel lunsj forberedt av Marit og Arnulv Solberg. Denne delen av arrangementet ble holdt av Hyggen/Jerdal historiegruppe. Dette er en selvstendig historiegruppe som samarbeider med Røyken Historielag, Hyggen Vel og Røyken kommune. Gruppen arbeider for å gjøre Hyggen og Jerdals historie kjent for lokalbefolkning og Hyggen skoles elever. Dette gjør de gjennom foredrag på Hyggenhuset og utgivelse av temabøker. Hittil er det avholdt syv foredrag og utgitt tre temabøker.

Temaet for foredraget var steinhoggeriene i Hyggen, et overraskende mangfoldig og interessant tema presentert av Jan Erik Ask og Arne Karlsen.

Turen tilbake til Kornmagasinet gikk via Lahell og den for bussen utfordrende Spikkestadbakken. Historielaget takker alle bidragsyttere og deltagere.

Faktaboks buss

Regnr.	A-15067
Merke	DAF
Type	TD160DS 605
Årsmodell	1965
Reg.dat	15.07.1965
Chassisnr.	53726
Lengde/Bredde	1235/240
Akselavstand	605
Sitteplasser	49
Ståplasser	16
Karrosseri	VBK 1833 (Per Schøyen på lisens)
Farger	Schøyens Bilcentraler

Redaktøren beklager!

Årsberetningen for 2015 ble dessverre uteglemt i forrige Bygdemagasinet, men her kommer den.

Årsberetning Røyken historielag 2015

Styret

Styret har i perioden bestått av:

Kåre Selvik	leder
Bjørn Auke	nestleder
Arnulv Solberg	kasserer
Bernt Otto Hauglin	sekretær
Inger-Lise Aabye	styremedlem
Morten Fleischer	varamedlem
Inger Drengsrud Førde	varamedlem
Rolf «Mulen» Karlsen	varamedlem

Revisorer:

Harald Melvold, Martin Aasgaard

Valgkomité:

Mette Ølstad, Bjarne Kjos, Per Olav Berg

Medlemmer

Vi har pr. 31.12.15 640 medlemmer, derav 17 nye vervet på slutten av 2015. Disse betaler medlemskontingent fra 2016.

Medlemskap

Røyken Historielag er medlem av Landslaget for lokalhistorie. Kontingenten for medlemskap er kr.13,- pr.medlem. Landslaget ordner med bl.a. skattefritak ved bidrag og momsrefusjon ved innkjøp. Kåre Selvik er varamedlem til styret i landslaget.

Styrets arbeid

Det har i 2015 vært avholdt åtte styremøter og 78 saker er behandlet.

- Det har vært arbeidet med forberedelse av lagets 50-års jubileum i 2016, og en rekke aktiviteter ble planlagt. Det er introdusert en jubileumslogo og slagordet «Røyken forteller». MegaPrint har spandert flotte «rollups» til bruk ved lagets arrangementer. Stor takk for dette!

-«Skoleprosjektet Røyken forteller» ble en stor suksess. Samtlige 4 klassinger ved Røykens 8 grunnskoler har fått en innføring i bygdas lokalhistorie samt omvisning på museet i Kornmagasinet. Opplegget ble gjennomført av Mette Ølstad og Unni Rolvsnes på en glimrende måte, en stor takk til dem. Prosjektet vil fortsette i 2016.

-Vår Facebookside som ble introdusert i 2014 er blitt en suksess med 1400 faste følgere og 5-6000 lesere hver uke.

-Det er opprettet en arbeidsgruppe som skal evaluere nettbaserte digitale arkivsystemer og komme med en innstilling til styret om evt. innføring. Gruppen ledes av Kjell Jørgensen.

-Det er tatt initiativ til en modernisering av Historielagets hjemmeside. Medialinja 2. klasse ved Røyken VGS arbeider med dette og vil komme med et forslag i 2016. Kjell Jørgensen er involvert i dette arbeidet.

Økonomi

Regnskapet for 2015 viser et overskudd på kr. 103.071,-. Dette er en økning på ca. kr. 61.500,- fra foregående år. Driftsinntektene beløper seg til kr. 366.000,- samt en generøs gave fra Barbro Slåtto på kr. 150.000,- til sammen kr. 516.000,-.

Driftskostnadene utgjør kr. 421.000,-. Renteinntektene er kr. 8.000,-.

Gaven fra Barbro Slåtto har styret valgt å avsette som fond for senere å finne tjenlige formål til bruk av gaven.

De største inntekstpostene er medlemskontingent med kr. 186.900,- og leieinntektene på Kornmagasinet med Kr. 106.600,-. Vi har hatt ca. 140 utleiedager i 2015.

De største kostnadene gjelder produksjon av Årboka og Bygdemagasinene med ca. kr. 80.500,- og nytt tak på Gjellumstua med ca. kr. 82.000,-. Forsikringene utgjør kr. 29.200,-. Lagets bygninger er fullverdifsikret, også for husleietap i 36 mnd. for Kornmagasinet. Inventar og annet løse er forsikret for totalt ca. 3 mill. kroner.

Likviditeten er god. Ved årsskiftet hadde vi ca. kr. 734.000,- i bank og kasse. Laget har ved årsskiftet ca. kr. 37.100,- i kortsiktig gjeld. Det henvises til lagets årsregnskap med noter.

Medlemsmøter og arrangementer

-Den tradisjonelle dagnadsfesten ble avholdt 6. februar med god deltagelse.

-Årsmøtet 2015 ble avholdt 12.mars med Kristian Halvorsen som foredragsholder.

-Arrangementet «Norges Låver» gikk av stabelen 26. mars i KM. Dette var et arrangement i samarbeide med Røyken Bondelag. Foredragsholder var Oddleif Aspeseth og Eva Røyane.

-Åpent hus på KM (Antiques Road Show) ble avholdt 7 mai. Det var godt besøk og meget interessant med Orville Henry Nordnes som vurderte gamle gjenstander som publikum hadde medbragt.

-Som vanlig ble Gjellumstua holdt åpen på søndager juni-august. Her viser vi også frem låven med div. gjenstander samt den nye plattingen med jordbruksredskaper.

- Oldtidsmarsjen (nr. 26) gikk av stabelen 20 september i flott vær med 37 deltagere. Det er plass til mange flere!

-Historielaget hadde stand under «Røykenmila» 6.september. Laget fikk kr 10.000 som en del av overskuddet på arrangementet.

-Høstmøtet ble avholdt 8.oktober med Kåre Selvik som foredragsholder (Improvisert pga forfall)

-Julemøtet ble avholdt 3 desember med Tor Brenna som holdt foredrag med tittelen «Julehefter».

-Kåre Selvik har holdt 3 foredrag/kåserier, Hyggetreff på Vårsol Spikkestad 3.mars, Eldredag på Åros Samfunnshus 2. oktober, samt foredrag «Om Nærnes» for ansatte i plan- og bygningsenheten i Røyken Kommune.

-Bjarne Kjos holdt et lysbildekåseri på «åpen dag» ved åpning av ny ungdomsskole på Spikkestad.

Oldtidsveien

Vi har bedt Røyken kommune ta kontakt med Viken Skog angående tidligere tømmerhogst på Norcems eiendom fra Aksehytta og ned Kleivene. Dette er også tatt opp tidligere, men lite er gjort. På veien ved Heiman i Slemmestad faller vei og gjerde snart ut. Dette ble også bemerket i fjor, men ingen reaksjon. Påtenkt byggefelt i samme område er bemerket i kommuneplanens arealdel. Dette er etter sigende tatt ut. Oldtidsveikomiteén forfølger saken videre. Historielagets rodeledere bør merke veien noe tydeligere, og følge opp med flere skilt. Småkratt etc. skal fjernes. Dette bør gjøres snarest og i god tid før Oldtidsmarsjen 2016

Kyststien 2014

I fjor kom det opp en vindeltrapp på fabrikktomta i Slemmestad. Den gir forbindelse til Tåjeåsen og den stien som ble ryddet for ti år siden. Kommunen vil nå kontakte berørte grunneiere for å få realisert denne traséen, selv om man prioriterer en sti gjennom Norcems industriområde, noe som kan ta svært lang tid. Traséen over Tåjeåsen er inntegnet som nåværende sti og grøntområde i kystsoneplanen.

Trappa ved Vaterland har lenge vært i dårlig forfatning, men kommunen har nå bevilget penger til utbedring og sikring av den. Arbeidet vil bli igangsatt til våren.

Det er nå syv år siden det ble vedtatt å utarbeide en reguleringsplan for Grunnvik, med sikte på å avklare kyststien der. Det er nå satt av penger til planarbeidet, og vi håper at dette snart kommer i gang, slik at vi igjen kan få en sammenhengende kyststi langs Oslofjorden.

Bygningsrådet har nå fattet endelig vedtak i den omstridte fradelingssaken ved Propsen i Nærnesbukta, og gitt dispensasjon for fradeling av to boligtomter. Et av vilkårene for tillatelsen er at kyststien kan legges over eienommen. Stien går i dag opp til Sundbyveien ved Nopec, og langs veien fram til sentrum. Nå kan den fremføres langs stranda over Propsen, og videre der den gamle Nærnesveien går. Det vil kreve en del arbeid å få denne traséen ferdigstilt.

I den nylig vedtatte kystsoneplanen er ikke kyststien tegnet inn langs sjøen fra Verven til Lagahølet, og over Skogsborg til Bestonstranda, slik vi mange ganger har foreslått. Ifølge kommunen er det lagt vekt på innvendinger fra grunneier(e), og at prosjektet er for dyrt.

Vi har ryddet, kvistet, grøftet, merket og satt opp stolper og skilt, og nedlagt ca. 125 timer på kyststien i 2015.

Museumskomitéen

Det har vært hektisk aktivitet i museumskomitéen i 2015 med ca. 36 aktivitetsdager og nesten 650 dugnadstimer. I tillegg har Thorleif Berg felt tømmer i egen skog, saget planker på sin gårdssag og gitt oss materialer gratis til det nye galleriet vi har laget i fjøsdelen på låven på Hernestangen. Dette arbeidet tok det meste av tiden vår denne våren og alt var klart til sesongåpningen i slutten av juni. Alle i komitéen har bidratt og låven fremstår nå som mer publikumsvennlig og med lys i gang og utedo. Elektriikerarbeidet ble betalt av Røyken kommune.

Komitéeen sto ansvarlig for "Åpent Hus" på Kornmagasinet torsdag 7. mai. Her var også Orville Nordnes til stede og vurderte folks medbrakte antikviteter og snurrepiperier. Det var populært og vi fikk mange positive tilbakemeldinger.

Vi fikk også i 2015 mange gaver til laget og samlingene våre teller nå mer enn 2.200 registrerte gjenstander fordelt på Kornmagasinet, Gjellumstua, Laftebua og låven på Hernestangen.

Komitéeen hadde omvisning sist høst på Hernestangen to torsdager for 4.klasse fra Hyggen skole. Det var i forbindelse med elevenes svømmeundervisning i fjorden. Dette ble et meget positivt arrangement og det vanket god pressedeckning og hederlig omtale fra rektor på Hyggen skole.

Komitéeen arbeider for tiden med planene til de store "Bygdedagene" på Hernestangen 4. og 5. juni som den skal stå ansvarlig for i jubileumsåret.

Bygdemagasinet

Redaksjonen i 2015 har bestått av Bjørn Fossnes, Kjell Jørgensen, Rolf Karlsen og Arne Myrvang, med sistnevnte som leder. Det har som vanlig kommet ut to numre i løpet av året, nr. 67 i mai og nr. 68 i november/desember. Høstnummeret var for en stor del viet jubileumsstoff i anledning av lagets 50-årsjubileum i januar 2016, og var på hele 64 sider.

Selv om Bygdemagasinet har noen få, trofaste bidragsytere, ønsker redaksjonen at flere av lagets medlemmer bidrar med stoff til bladet. Da Bygdemagasinet er ment å være et uformelt forum, trykker vi stoffet slik vi mottar det uten å sjekke kilder, og retter bare eventuelle grammatiske feil.

Tanken er at vi på denne måten vil kunne få innspill fra andre medlemmer som kan supplere eller korrigere fakta i en artikkel.

Slekts- og gårdshistoriekomitéen

Slekts- og gårdshistoriekomitéen i 2015 har bestått Arne Myrvang som leder, Odd Arne Svendsrud, Jorun Dambo, Anne E. Myrvang, Ragnar Ølstad, Arve Solli, Jan Ølstad, Kjell Nergaard og Tone Stokker Martinsen.

Komitéeen har hatt møter på Kornmagasinet hver mandag i tiden 18.00 – 20.00, og arbeidet i perioden har i all hovedsak vært transkribering av kirkebøkene for Røyken. Pga sykdom blant noen av medlemmene har ikke alle deltatt på samlingene, men noen har jobbet hjemmefra.

Det transkriberte materialet korrekturleses og legges inn i et dataprogram spesielt utviklet for formålet, og oversendes Digitalarkivet. Dette arbeidet er en del av en nasjonal dugnad som har pågått i mange år over hele landet. Materialet legges ut i søkbar form på Digitalarkivets hjemmesider (*Arkivverket.no, klikk arkfane Digitalarkivet, klikk arkfane Finn kilde, og skriv Røyken i søkefeltet for fritekst*). Der finner vi, foruten kirkebøkene, mye interessant historisk materiale fra Røyken, både i skannet og i søkbar form.

Komitéeen arbeider for tiden videre med transkribering av Røykens Ministerialbok nr 4 (perioden 1814-1832) og nr 5, (perioden 1833 – 1856).

Ta gjerne kontakt dersom du har lyst til å delta i dette arbeidet!

Årbokkomitéen

Komitéen har bestått av av fem personer, leder Bjarne Kjos, videre Terje Martinsen, Jørn Jensen, Inger Drengsrud Førde og Erik Jacobsen. Grafisk designer Vemund Tollefsen har også i år stått for utformingen av årboka.

To av Terje Martinsens tre artikler var laget sammen med Tone Stokker Martinsen, og artikkelen til Erik Jacobsen var laget sammen med Kåre Selvik.

Videre hadde vi i årets utgave en artikkel fra historielagsmedlem Ole Sønju.

I tillegg hadde vi en artikkel av Lars Hovland, arkeolog i kulturminneforvaltningen i Buskerud fylkeskommune, om «Kommunedelplan for kulturminner», og en artikkel av Håvard Kilhavn, arkeolog og jobber ved Slemmestad ungdomsskole, om funn av et vikingsverd fra Bjørnstad i Røyken.

Årboka ble som vanlig planlagt ferdig levert fra trykkeriet til midten av november, så stoffet måtte være ferdig redigert fire uker før dette. For å få til dette måtte førsteutgaven av stoffet leveres ca 1. september, deretter ble det korrekturender, og for enkelte møter med Vemund Tollefsen, hvor man fikk den endelige utformingen av stoffet. Komitéen hadde også et par møter, men mye behandling gikk via mail og telefon.

Også i år har Kjell Jørgensen bidratt med utvalg av bilder fra historielagets samling, samtidig som han har skannet, behandlet og videresendt bilder som var utlånt av informanter.

Resultatet ble en årbok på 120 sider, som ble levert Kornmagasinet 19. november.

Huskomitéen

Komitéen har ansvaret for drift og vedlikehold av Kornmagasinet (KM) og Gjellumstua, og har i perioden bestått av Jens Sundby, Ottar Bergli og Bernt Otto Hauglin.

Avtalen med Røyken kommune angående parkeringsplassen er fortsatt ikke fulgt opp av kommunen.

Det er lagt opp ny merking for parkering for funksjonshemmede på KM. Videre er det ryddet for grus etter vinterens strøing. Vegger er høytrykksspylt utvendig. Utvendig vindusvask er også i 2015 foretatt av Kari og Ole Sønju, takk skal dere ha!

Gressklippingen ble i 2015 utført av Lech & Co. Dette ble ikke særlig dyrere enn den ordningen som har vært tidligere, og med bedre oppfølging. For 2016 er det gjort muntlig avtale med den nye eieren av boligen til Einar Solberg om plass for klippeutstyr samt klipping.

Gjellumstua har fått ny takstein, tradisjonell naturell teglstein, ny takpapp, sløyfer og lekter. Undertaket er reparert, her var det en del råttent. Arbeidene ble utført av Lech & Co. Vi spanderte gammeldagse takrenner av tre, her kom støtten fra Røykenmila på Kr. 10.000 godt med.

Bygningene er nå i bra stand, men Kornmagasinet vil nok trenge en oppfrisking av malingen på sør- og østvegg i 2016.

Arrangementskomitéen

Medlemmer av komitéen i 2015 var Inger Marie Melvold, Marit Solberg, Karen Lillelien, Inger Graff, Gerd Gabrielsen og Rolf Thuv (leder).

I løpet av året ble det avholdt en rekke arrangementer på Kornmagasinet. Komitéen bidro med pådekking og pynting av bord, vaffelsteking, oppvask, rydding og diverse innkjøp. På de forskjellige arrangementer deltok 35-40 personer.

En stor takk til komitéen for alt arbeid som er nedlagt og glede som er spredt.

Røykenkalenderen

I samarbeid med Lions Røyken er det laget og trykket 1000 eksemplarer av Røykenkalenderen for 2016. Dette er kalender nr. 11 i rekken. Kalendrene deles likt mellom Lions og Historielaget og selges for kr 50 pr stk. Noen av de overskytende kalendere vil bli delt ut gratis som en reklame for historielaget.

Amerikanske røtter på Slemmestadodden

En novemberdag i 2014 gikk direktør på Comfort Hotel Union Brygge i Drammen, Merete Emanuelsen, gjennom resepsjonen, og hørte tilfeldigvis en gjest spørre resepsjonisten om hvordan man kom seg til Slemmestad. Merete, som er fra Slemmestad og nabo av undertegnede, spisset ører og blandet seg inn i samtalen. Det viste seg å være en amerikaner som var på jakt etter sine røtter. Det han hadde av spor var «Slemmestad», «Slemmestadodden» og «Stinas House». Hans oldefar, Hans Sigurd, emigrerte til Amerika i 1909, og skulle være født i Stinas House. Merete ringte meg og spurte om jeg kunne hjelpe, og det kunne jeg jo, siden jeg bor i Stinas House, eller Stinastua, som den ble kalt før i tiden.

Det ble etablert kontakt, og Derek Hansen, som amerikaneren het, kom seg hit og fikk se stedet hvor hans oldefar, Hans Sigurd, var født, og hvor hans tippoldeforeldre hadde levd og virket. Det var en stor opplevelse for ham, og han tok mange bilder.

Sommeren 2015 kom han igjen, og denne gangen hadde han med seg sin forlovede. I sommer vendte han atter tilbake, og denne gangen hadde han med sin far, Robert Sigurd Hansen, som selvfølgelig var overbegeistret over å se hvor hans familie kom fra. Vi hadde da også en presentasjon av det som Arne Myrvang, leder av Slekts- og gårdshistoriegruppa i historielaget, hadde funnet fram om familien.

Området på denne siden av Slemmestadbukta tilhørte tidligere gården Nedre Slemmestad, som lå der hvor sementfabrikken senere ble bygget. Eierne Even Olsen solgte Nedre Slemmestad i 1818, men beholdt Odden, hvor kjøperen måtte sette opp ei kårstue og et uthus til Even og kona Kristina. Even døde i 1820, men Kristina, som var kjent under navnet Krestine Slemmestad, bodde her til sin død i 1844, 80 år gammel. Stua, som siden er påbygget, ble kalt Stinastua etter henne. Dette er det røde huset som fremdeles ligger her.

I 1835 ble Odden overtatt av Kristinas niese, Oline Arnesdatter Avjordet, og hennes mann, Hans Olsen. De bygget et nytt våningshus rett over veien for Stinastua. Her drev de gårdsbruk kombinert med fiske. Etter at Oline ble

enke i 1853, giftet hun seg med den 30 år yngre Hans Christian Johannessen fra Nesodden. Når han kom til Odden vet vi ikke, men det er ikke utenkelig at han den gang var dreng på gården. Hans Christian, som var født i 1820, ble enkemann i 1872, og to år senere giftet han seg med den 30 år yngre tjenestepiken Sørine Nilsdatter. De fikk tre barn, hvorav Hans Sigurd var den yngste. I 1888 solgte Hans Christian eiendommen til Christiania Cement-Aktiebolag. Dette selskapet kjøpte også Store Slemmestad, Nedre Slemmestad og Lillelien, og startet prøveproduksjon av sement året etter. Selskapet gikk imidlertid konkurs i 1892, og eiendommene ble da solgt til det nystiftede selskap A/S Christiania Portland Cementfabrik (CPC).

Familien på Odden kjøpte nå Auke, og flyttet dit i 1889. I 1894 døde Hans Christian, og Sørine døde tre år senere. Da var Hans Sigurd bare 11 år, og han ble da antagelig boende hos en av sine søstre. I 1909 emigrerte han til Amerika, 22 år gammel.

I forkant av at Derek og faren Robert skulle komme på besøk nå i sommer, ville vi prøve å finne nålevende slektninger av dem her i Norge. Ifølge kirkebøkene var *Hans Sigurd Hansen* f 1886, og hadde to søstre, *Hulda Ottea* f 1877 og *Inga Johanne* f 1880. Vi måtte altså sjekke videre med disse som utgangspunkt.

Som tidligere nevnt, flytter *Hans Christian Johansen* og *Sørine Nilsdatter* fra Slemmestadodden til Auke med sine tre barn i 1889, men allerede i august 1894 dør Hans Christian. Sørine sitter igjen med de tre barna Hulda, Inga og Hans Sigurd på hhv 17, 14 og 8 år.

Datteren Hulda gifter seg i Røyken kirke i mars 1895, 18 år gammel, med *Johan August Olausson*, f 1867 i Frendefors i Sverige. De får en sønn, *Johan Hartvig*, i mai samme år.

Så skjer noe ganske spesielt: I mars 1895 får Huldas søster, Inga, en sønn, *Hans Ingvald*, med Huldas mann, Johan August. Hun er bare 15 år gammel, og presten bemerker i kirkeboka at Johan August er blitt satt under tiltale for dette forholdet. Det har ikke lyktes oss å finne ut hva som ble utfallet av denne saken.

Han må imidlertid ha vært på frifot senhøstes samme år, for i juli 1896 får ekteparet Hulda og Johan August sin andre sønn, *Karl Emanuel*. I mars året etter dør Sørine Nilsdatter, og gården Auke kommer på auksjon like etter. Gården blir solgt ut av familien, og Johan August flytter til Helgeroa på Spikkestad sammen med kona Hulda og søsteren Inga.

Nissen blir imidlertid med på lasset: Ved juletider samme året får Inga et nytt barn, datteren *Selma Alvilde*, også denne gangen med svogeren Johan August.

Hva skjer videre med Johan August og Hulda Ottea?

En skulle tro at Hulda nå ville finne tiden inne til å forklare sin mann Johan August at nok var nok, men ekteskapet holder, og i november 1899 får ekteparet nok et barn, datteren *Solveig Otilie*, etter å ha flyttet til Hokksund. I juni 1904 får de sønnen *Einar Eugen*. De har da flyttet til gården Vefferstad i Lier. Det siste barnet deres, datteren *Hilda Johanne*, kommer i november 1909. Da bor de fortsatt på Vefferstad.

Hva med Inga Johanne?

Det er foreløpig uvisst hvor hun oppholder seg i perioden etter at hun får datteren Selma Alvilde på Helgeroa i 1897 og fram til hun dukker opp i folketellingen i 1910. Da bor hun i Hortensgate 6 i Kristiania sammen med sin ektemann, *Peder Andersen*, og barna *Arthur* f 1901, *Ivar* f 1903 og *Margit* f 1908. Videre finner vi henne i folketellingen for Kristiania i 1923. Da bor hun i Mossegaten på Sagene, og de har fått et barn til, sønnen *Harry* f 1912.

Hva med hovedpersonen selv, Hans Sigurd Hansen?

Hans Sigurd er ikke å finne i folketellingen

for 1900, men det er ikke uvanlig at folk er uteglemt i denne. Ved konfirmasjonen i oktober 1901 er han oppført med Slemmestad som bosted.

Hans Sigurd emigrerer til Amerika 12. mars 1909 med skipet «Hellig Olav», med formål «å tjene penger». Han er da 22 år gammel. Reise-målet er Nord-Dakota. Bosted ved emigrasjonen er oppgitt som Røken, og han er ugift.

Emigrantskipet SS Hellig Olav ved kai i Oslo

Blant etterkommerne etter de to søstrene Hulda og Inga har vi funnet nålevende slektninger av norskamerikaneren Derek Hansen som i november 2014 sto i resepsjonen på hotellet i Drammen med navnet på oldefaren sin og stedet «Stina's house» i Slemmestad som utgangspunkt. Disse opplysningene ble gitt til Derek og faren hans under besøket i sommer. Dersom det opprettes kontakt mellom familiene vil vi følge opp saken i et senere Bygdemagasin.

Harald Melvold og Arne Myrvang

Derek Hansen og faren Robert hos Harald på besøk i sommer

Historisk skilting

Hver dag - hverdag som helg - i 144 år har jernbanen stått til røykenbøringers tjeneste. Den gang, i 1872, var toget revolusjonerende. Det var raskere enn noen annen kjent reisemåte, og det kunne frakte store godsmengder. Etter tidens mål fikk Røyken "over natta" en lynrask nærkontakt med sitt gamle marked i Drammen og med hovedstaden Christiania.

I de senere år har jernbanen selv innsett betydningen av sin historiske rolle. Derfor er det satt opp små og beskjedne, men fine informasjonsskilter utvendig på de gamle stasjonsbygningene på Røyken og på Spikkestad. Skiltene er utført i børstet aluminium og forteller litt bygningshistorie. Dette gjelder ikke bare vår bygd. Denne type skilting er utført over store deler av landet. Dette gir de reisende som måtte føle for det en mulighet til å få litt historisk forankring til stedet de befinner seg.

Når det gjelder Røyken stasjon tar vi med noen tilføyelser.

- Bygningen var opprinnelig i 1 etasje med stasjonsmesterleilighet på "kvisten". Den var oppført av laftet plank. Ble kalt "Askertypen".
- Den ble hevet noe opp fra grunnen, antagelig like før påbygging.
- Full 2. etasje med stasjonsmesterleilighet i bindingsverk påbygd i 1929
- Tilbygg i en etg. i vest med bla. toaletter ble tegnet i 1955 og bygd i 1956.

Forøvrig lar vi de lokale fotografiene tatt i 2016 tale for seg selv.

Ole Sønju

Kilde:

NSB - registrering av bygninger 27.2.85 samt egne notater.

Håndverket i gamle dager

Fra gammel tid har det vært en viss arbeidsdeling også innen bygdesamfunnet. Det var skomakere, skredderer, skinnfellmakere, smeder og tømmermenn og murere. Vi finner dem alle i den første personlige folketellingen fra 1801. Det ser ut til at de fleste håndverkerne har vært av husmannssett, med et visst innslag av yngre sønner på gårdene, og at de fleste håndverksyrkene har vært mannsyrker. Spinning og veving ble ikke regnet som håndverk, det hørte inn under vanlige kvinneyrker. Det var få som levde bare av håndverk. De hadde ofte en husmannsplass eller et lite jordbruk ved siden av. En ungdom som ville lære seg et håndverk, måtte bli med en eldre håndverker til han lærte håndverket. Skomakerlærling, skredderlærling heter det ofte i folketellingene.

Det å være håndverker ga en viss posisjon i det gamle bygdesamfunnet. En flink håndverker ble høyt vurdert. Håndverk var bedre betalt enn annet arbeid, og håndverkeren fikk ofte ekstra oppvarming.

De fleste av de gamle bygdehåndverkene er for lengst et tilbakelagt stadium. Tradisjonene om det er i dag i ferd med å bli borte, og mange av de gamle fagordene er glemt. Det er utrolig hvor fort slike ting går i glemmeboka.

Skomakeryrket

Jeg har lest en gang at de eldste skoene som ble lagd kaltes hud-sko, det var sko uten hæl. Slike sko har sikkert folket i Røyken også brukt fra gammelt av. Hudschoene var nok helst lagd av ugarva huder med hårsiden ut. Ugarva skinn er vanntett, noe gjennombarke lær ikke er. Kunsten å garve eller barke lær er kjent fra eldgammel tid, men sålelær kunne de neppe lage. Det har blitt hevdet at det var de tyske skomakerne eller sutarane på Brygga i Bergen som var de første til å lage sko med stiv bunn her i landet. Så om Røykenbøringene ikke garva

hudene sine selv, måtte de nok kjøpe sålelær, sannsynlig fra Christiania.

På Spikkestad bodde Kåre Bratrok, han var skomaker til langt ut i 1990 åra og jeg skal prøve og gjengi noe av det han fortalte meg om skomakeryrket. Vi jaktet sammen i mange år og jeg noterte flittig ned det meste av det han fortalte.

Sko var noe en trengte til vær en tid, og det var etter måten mange skomakere i bygda. Det vanligste var at skomakeren for omkring på gårdene, ofte hadde han med seg en læregutt, og han kunne være både ei og to uker på samme sted. Det skulle mange sko-par til alle folka på en gård, barn, voksne og tjenestefolk. For mange tjenestefolk var levering av sko en del av lønna. Ofte lagde han vel samstundes sko til husmenn under gården. Skomakeren kunne også lage skoene til folk i sitt eget hjem, men i eldre tid var det nok mest vanlig at han for rundt på gårdene.

Det var en stor stund når skomakeren kom til gårds, og alle skulle måle til seg sko. De fleste hadde normer for måling, lengda på foten, bredda på foten, målet rundt vrista og rundt smalleggen.

Skomakeren hadde gjerne med seg en sekk med lester. (Selv har jeg flere lester som jeg har samlet gjennom årene, men de bruker kjerringa mi til pynt i huset til visse sammenhenger).

Lestene måtte han lage selv før fabrikkklaga lester kom i handel. Til barn brukte han ofte «rak lest». Det vil si at det ikke var forskjell på høyre og venstre foten. Men passet de på og bruke dem på den samme foten stadig, så ble det vel til slutt en slags høyre-venstre form på dem.

Fra gammelt av måtte de lage pluggen til pluggstøvlene selv. Bekk kokte de av tjære, skosverte lagde de ved å slå sur myse på jernskrap og av busta på grisen fikk de bust til bekatråden. Etter at butikkene kom, fikk de kjøpt plugg, nudd, (kort jernstift uten hode, særlig brukt til sko), garn til skotråd, bust og bek på butikken. Selv har jeg kjøpt dette flere ganger når jeg skal reparere seletøy eller annet i lær.

Butikkene solgte også snøremaljer, da de fra gammelt av brukte mye spenner til å feste skoene med. Skolisser lagde de ved å ta et sirkelrundt lærstykke med påemning til reim i. Så stakk de en skarp tollkniv ned i benken og holdt et trestykke som avstandsmål mot kniven og dro den påemna reima rundt, og kniven skar opp hele lærsirkelen i jamne reimer. Det kaltes å riste reimer.

Skomakeren hadde også et skinn i fanget, et lite forkle av lær som beskyttet ham mot kutt i klær og lår. Av skogarnet lagde de bekatråd. I passende lengder la de opp som oftest 3 tråder som de snurra rundt sammen med skosnella. Skosnella var egentlig det samme som den

gamle håndteinen, tilpasset til bruk for skomakeren. Før skogarnet kom i handel på butikken, brukte de vel mest lintråd, men jeg veit ikke om det var noen tradisjon om det. Så ble skotråden beka ved at de strøk et stykke bek langs tråden, så han ble stiv og svart. Så var det å sette på busta, som de hadde tatt vare på etter slaktgrisen. Busta lar seg lett kløyves fra den siden som har vendt ut. De kløyvde busta et stykke, satte den fine enden av tråden bort til, snurra dem sammen og smøyg busta gjennom tråden. Det var en kunst å få busta til å sitte godt, og det var nok mange som strevde med dette før de fikk det til.

Når skomakeren kom til gårds, hadde han barka huder og skinn å arbeide med. Ordet barking kom av at de brukte bark til garvingen. Garving og barking ble brukt om hverandre.

Jeg garver selv som oftest mine skinn selv med barken av or. Noen ganger bruker jeg alun eller fett. Hjernemassen til dyr er fint og bruke, da det er mye fett i det. Aske og vann, blandet sammen er også noe en kan bruke, det blir til Soda, men da blir hårene også fjernet. I den tiden som de barked hjemme var det skomakerens jobb å smøre og sverte læret. Læret ble svertet på utsiden.

Så var det å skjære til overlæret i tre deler, et stykk framlær og to stykker baklær. Disse ble sydd sammen. Så ble skoen sydd sammen bakentil og ei hælkappe ble satt på, som regel inne i skoen for å gjøre skoen stiv i hælen. Så

ble snøremaljene satt i og ei tunge under snøringen ble påsydd. Da var overlæret klart til å dras på lesten.

Når de sydde med bekatråd, satte de læret fast i skoklypa, som de satte mellom føttene, og dro tråden dobbelt gjennom læret ettersom de stakk hull med sylen. De hadde som regel tre slags syler, pluggsyl, rettsyl og kroksyl.

Pluggsylen var kort og hadde egg som skar, den rette sylen brukte de til gjennom syng og kroksylen der stikket skulle være kroket og gå ut igjen, slik som når de festet overlæret til innersålen.

Før de dro skoen på lesten, skar de til en innersåle eller bindsåle som de festet på lesten med stifter. Påstrekkingen av overlæret var veldig viktig for at skoen skulle få en god form. De hadde gjerne ei særskilt tang som de dro på overlæret med.

Så ble overlæret festet til innersålen med bekatråd, deretter skar de til den utvendige sålen, som de plagget fast, lagde hælen og ofte ble skoen halvsålet. Sålelæret måtte bløytes godt så det var lett og arbeide med. Når skoen skulle tas av lesten satt den veldig fast, så det ble lagd et hull i lesten der de kunne sette inn en lestekrok så de hadde tak til å dra. En del av pluggen hadde gått igjennom innesålen og inn i lesten. Når lesten var dratt ut, måtte de gå over inne i skoen med ei skorasp for å fjerne pluggene som sto opp.

Så var det å pusse kantene av sålen og hælen blanke og sverte dem. Nå var skoen ferdig til bruk. Noen hadde hæljern eller hælkipper av jern på hælene. En tid var det på butikken å få kjøpt skosparere av jern til å slå under halvsålen. Det var særlig mannfolka som benyttet dette. Foruten vanlige pluggsko lagde de også lave sko på samme måten, og de lagde beksømsko eller støvler, sko og støvler som var randsydde med to sømmer med bekatråd og brem. På 1900 tallet fikk en del skomakere symaskin for lær. Det lettet på arbeidet, men håndsydde sko hadde ord på seg for å være sterkest.

Som de lappet klær lappet de også sko. Og de pusset skoene med smøring. Det var tjæresmøring, ei blanding av tjære og fett. Når de smurte sko, holdt de dem gjerne framfor ovnsdøren så smøringen ble varm og var lett og gni inn i læret. Det hendte at skoen gikk opp en søm eller to og måtte sys på nytt. Skoene måtte også halvsåles når sålen ble slitt. Noen gikk skoene skeive så de måtte sette på ei støtte, og det hendte at det ble slitt hull i overlæret så de måtte sette på en lapp av lær. Dette var arbeid for skomakeren og reparere skoene, men svært mange av småkårsfolk, lappet skoene sine selv.

Helt fram til langt ut i 1950- årene, kunne en på butikken få kjøpt alle slags lær, plugg, nudd, skogarn, bust og bek, maljer og hæljern.

I dag fins det ingen butikk i bygda som fører slikt, men på noen kjøpesentere kan man finne en som fører dette sortimentet, pluss at de tar på seg litt skomakerarbeid.

Nå var det ikke bare sko bygdeskomakeren lagde. Mellom alt annet arbeid kunne han produsere og reparere skrepper som ryggsjekker ble kalt den gang. Det kunne være små skrepper til de store ferdmannsskreppene. Ryggsjek-

ken kom først ut på 1900- tallet. Mange gamle folk kalte ryggsjekken for rypesekk. Det kom trolig av at de første de så som brukte den, var byfolk på rypejakt. Skomakeren lagde også belter og annet i skinn og lær. Hesteseler var det også enkelte som lagde.

Svein E Majerberget

Småstubber

Overdrivelse

Jeg overhørte ei gruppesamtale som dreide seg om hjemmebrenning en gang på 1960-tallet. Da var det en hyggenbøring som sa:

"Je har alltid hørt at om man tok vekk drammen og røyken, ja da var hele hyggen borte."

"Jo", svarte en annen hyggenbøring, "legger du et lokk over Hyggen så blir det jo en eneste stor satsdunk".

Ole

Heder og ære

En røykenbøringen hadde mottatt Kongens fortjenestemedalje, og en kjenning kom og gratulerte han. Jo, han takket for gratulasjonen, men tilføyde i beskjedenhet:

"Det kunne vel også være andre som fortjente den".

"Nei, si itte det, je syns det er alt for mange som får'n je", sa kjenningen.

Fortalt av Hans Graff på 1960-tallet.

Hjemmebrenning

På 1950-tallet overhørte jeg ei samtale mellom to gamle gubber i distriktet.

Den dreide seg om hjemmebrenning, og den ene sa:

"Her i bygda brenner dom vel alle unntatt lensmann, sku je tru"

"Åssen kan du vera så sikker på at itte lensmann brenner a`", sa den andre.

"Det må je vel vetta, før det er je som brenner førn`", sa den første.

Det hører med til historien at han var nabo med lensmannen.

Ole

Våre nye nettsider

Våre nettsider har fått ny design, ny struktur og nye tjenester. De er tilpasset til å fungere med flere ulike plattformer, også mobile.

Tekst og illustrasjon Bjørn Auke

Vi er svært stolte over de nye sidene som er utviklet med fokus på brukervennlighet og enkel navigasjon – slik at det skal være effektivt og enkelt for deg å benytte dem.

Sidene er et resultat av et tett samarbeid mellom elevene ved Vg2, Medier og kommunikasjon ved Røyken videregående skole, og Røyken historielag. Stor takk til involverte elever og, ikke minst, lektor Jurjen Jan Kuil.

På nettsidene kan lese om våre aktiviteter og arrangementer, våre grupper og komitéer, kommunens kulturminner, og annet aktuelt

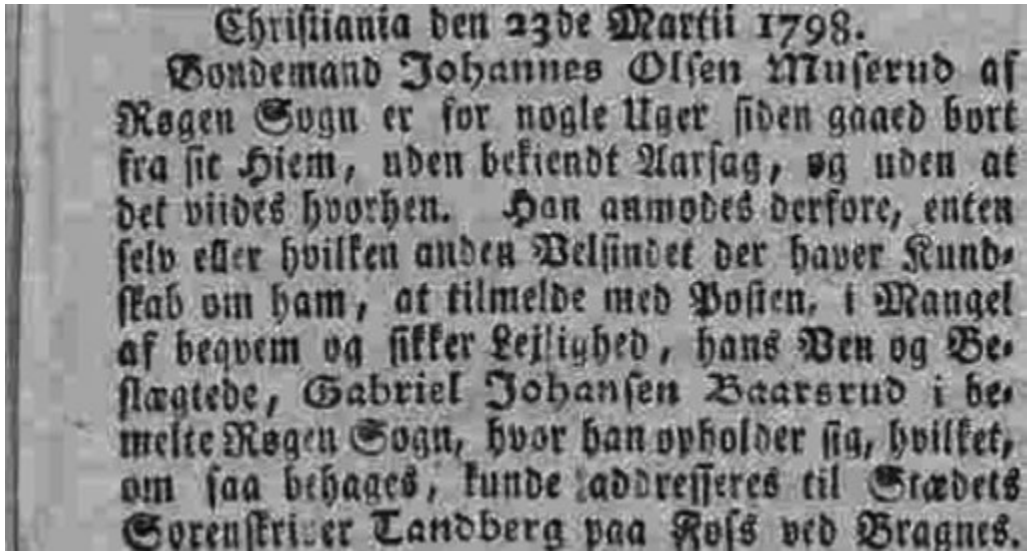
som gjelder vårt lag. Ta deg en titt rundt, vi tar gjerne imot tilbakemeldinger på post@historielaget.no – uavhengig av om det er ris, ros eller påpeking av faktafeil.

De som ønsker å se på vår gamle nettside kan klikke på en lenke på forsiden av den nye; det vil ikke bli lagt ut nye innlegg på den gamle nettsiden.

Vi håper og tror dere vil bli fornøyd med den nye siden, og tar gjerne i mot innlegg og bilder for publisering.

En interessant etterlysning fra 1798

I avisen «Norske Intelligens-Sedler» 11. mai 1798 finner vi denne etterlysningen:

Christiania den 23de Martii 1798.

«Bondemand Johannes Olsen Muserud af Røgen Sogn er for nogle Uger siden gaaet bort fra sit Hjem, uden bekiendt Aarsag, og uden at det viides hvorhen. Han anmodes derfor, enten selv eller hvilken anden Velsindet der haver Kundskab om ham, at tilmelde med Posten, i Mangel af beqvem og sikker Leilighed, hans Ven og Beslægtede, Gabriel Johansen Baarsrud i bemelte Røgen Sogn, hvor han opholder sig, hvilket, om behages, kunde adresseres til Stædets Sorenskriver Tandberg paa Foss ved Bragnes».

Hvem var den savnede Johannes Olsen Muserud?

Johannes Olsen ble født i 1757 som sønn av Ole Nærnsnes og Marthe Josvasdatter. Johannes giftet seg med Johanna Enersdatter Muserud i 1792, (derav navnet Johannes Olsen Muserud i etterlysningen). Kona, Johanna, var enke etter Aasmund Gundersen Muserud, som døde i 1791. Vi finner henne ikke som døpt i Røyken, men hun bodde tidligere i Hyggenstranden sammen med sin søster Malene.

I folketellingen for 1801 finner vi Johannes Olsen på Nærnsnes som «Tienende, 42 aar, skildt fra sin kone». Han var altså blitt skilt og hadde flyttet tilbake til Nærnsnes på det tidspunktet.

I samme folketelling finner vi hans fraskilte kone Johanna Enersdatter fortsatt boende på

Muserud som «Huusmoder, 55 aar, skildt ved manden, bruger og beboer gaarden».

Sammen med henne bor også barna Larrine, Gullich og Gunder fra hennes første ekteskap.

Johanna Enersdatter døde i 1816, 73 år gammel. Johannes Olsen døde i 1825, 66 år gammel.

Skilsmisse

Johannes og Johanne var altså skilt ved folketellingen i 1801. En skilsmisse på slutten av 1700-tallet var ingen enkel affære å få innvilget, og forekom bare i svært sjeldne tilfeller. Grunner til å kunne søke om skilsmisse måtte være enten utroskap, «ondsinnnet fravær» i mer enn tre år, livsvarig straffearbeid eller at man hadde begått visse

forbrytelser. Den lokale forlikskommisjonen skulle først forsøke å megle mellom partene. Hvis dette ikke førte fram, gikk saken til retten. Selve skilsmissegodokumentet ble utstedt som en kongelig bevilling.

Vi vil jo vanskelig klare å finne årsaken til at Johannes forsvant i 1798, men det er rimelig å se forsvinningen i sammenheng med at paret ble skilt før 1801.

Slektskapet mellom Johannes Olsen Muserud og Gabriel Johansen Baarsrud

Gabriel Johansen Baarsrud omtaler som vi ser Johannes Olsen som sin «Ven og Beslægtede» i etterlysningen sin. Gabriel Baarsrud var født på Høvik i 1758 som sønn av Johannes Høvig og Martha Nielsdatter. Johannes Høvig var

født i 1723 som sønn av Josva Josvasen Høvig og Maria Gabrielsdatter. Den etterlyste Johannes Olsens mor, Marthe Josvasdatter, født i 1725, var datter av samme foreldre.

Johannes Olsen Muserud og Gabriel Johansen Baarsrud var altså fettere.

Arne Myrvang

Kilder:

Jan O Helness: «Folk og slekt i Røyken»
Gustav Kirkerud i Historielagets årbok 1993: «Eiere og brukere av Nærnesgårdene i eldre tid» s 24
Digitalarkivet.no: Kirkebøker og folketellinger
N J Stoa og P-Ø Sandberg: «Våre røtter»

Stasjonsklokka på Røyken *ble vekkeklokke på Syltingli*

I gamle dager hadde man stasjonsklokke på en del jernbanestasjoner. Den var plassert ute på stasjonsveggen som vendte mot plattformen. Klokka ble brukt til å ringe med før togets avgang for å varsle de reisende om at de måtte ta plass. Vanligvis var den montert høyt på veggen slik at barn ikke skulle fristes til å prøve seg.

Røyken stasjon hadde også stasjonsklokke. Det var også restaurant med skjenkerett i stasjonsbygningen. Den var det vanligvis stasjonsmesterfruen som betjente. I de kommunale dokumenter ser vi at stasjonsmesteren ble innvilget skjenkerett uten noe diskusjon. For å få denne rettigheten måtte han betale en fast avgift til kommunekassa. Dette var en ren nettoinntekt for kommunen. Inngang til restauranten var fra vestre gavl i stasjonsbygningen. Det er blitt meg fortalt fra flere kilder at stasjonsbetjenten på Røyken stasjon ofte løp frem til lokomotivbetjeningen med et par flasker øl ved togets ankomst. Da ble gjerne oppholdet på stasjonen litt lenger - og også folk på gjennomreise fikk tid til et glass øl. Forøvrig hadde lokomotivfører, og særlig fyrbøter, en svært varm arbeidsplass.

Så ei flaske øl, nedkjølt i naturis-kjøleskap, var sikkert populært.

En annen grunn til opphold på stasjonen kunne være at toget måtte vente på kryssende tog fordi det bare var enkeltspor mellom stasjonene. Slik er det forøvrig fortsatt. Men nå er bare lokaltrafikken tilbake.

Ofte hadde også de gamle damplokomotivene behov for etterfylling av vann til dampkjelen under veis mellom Christiania og Drammen. Dette tok også noen ekstra minutter. De reisende i toget ble gjerne orientert om slike ekstraordinære opphold av konduktøren før togets ankomst til stasjonen. Da lå alt til rette for godt salg i restauranten. For de reisende var det da greit å vite at de kunne nyte sitt øl, eller en kopp kaffe, i ro inntil stasjonsklokka ringte. Den var forøvrig lett synlig høyt oppe på stasjonsveggen. Røyken stasjon hadde to vanntårn for etterfylling av vann, ett for hver kjøreretning. Vannet kom fra Hanestaddammen som jernbanen bygde til åpningen av jernbanen i 1872. Den solide demningen av lokal granitt er fortsatt intakt like ved klubbhuset til golfklubben.

Nå virker vannspeilet kjølede for golffolket på varme sommerdager. Men de kan også slukke sin tørst i den tidligere husmannsstua som er innredet til kafe. Også denne har skjenkebevilling for øl og vin.

Damplokomotivenes faste ferd gjennom Røyken tok slutt 26. november i året 1922. Da gikk man over til elektrisk drift, og raskere tog. Denne driftsformen har man fortsatt, og slik vil det være i overskuelig fremtid.

Nyttårsaften i året 1925 ble stasjonsklokkene brukt for siste gang. Dette ble bestemt fra sentralt hold i Norges Statsbaner og gjaldt hele jernbanenettet. Slike opphold var ikke lenger i pakt med tiden, het det.

Hvor ble det så av stasjonsklokka på Røyken stasjon da den ble overflødig fra 1. januar i året 1926? Den havnet på gården Syltingli ved Mølleveien. Der ble den i mange år brukt til å vekke tjenestefolkene om morgenen. Klokka ble montert på sidebygningen, og det ble anordnet

et snortrekk fra hovedhuset over til sidebygningen hvor tjenestefolkene holdt til. Derfor kunne man betjene "vekkeklokka" fra hovedhuset. Men nå er også den tid for lengst forbi.

Hvorfor havnet klokka på Syltingli? Nei, det vet jeg ikke. Det visste heller ikke gårdens eier, Harald Hildeskår (1911 - 1982), da jeg stilte han spørsmålet på 1970-tallet en gang. Men at den hadde vært stasjonsklokke på Røyken, det var allment kjent på Syltingli den gang. Harald var født og oppvokst på gården som han hadde overtatt i 1947 etter faren, Martin (1883 - 1962). Gården Syltingli har tilhørt samme ætt fra 1901.

Syltingli-klokka har ingen inskripsjon som forteller noe om dens alder eller historie forøvrig. Men det var heller ikke vanlig for stasjonsklokker. Sammenligning med slike klokker på Norsk jernbanemuseum på Hamar viser imidlertid stor likhet både i form og størrelse med Syltingli-klokka.

Ole Sønju

Stasjonsklokka

Kilder:

Boka Norske gardsbruk, 1948
Norges Statsbaners arkiver
Kommunale arkiver, Røyken kommune
Odd Arne Svendsrud: Gravsteiner på kirkegårder i Røyken, Digitalarkivet
Studier av stasjonsklokker på Norsk Jernbanemuseum på Hamar
Samtaler med gamle røykenbøinger på 1950-60-tallet
Samtaler med Harald Hildeskår på 1970-tallet

RØYKEN
HISTORIELAG

Oldtidsmarsjen 2016

Søndag 25. September arrangerte Røyken Historielag "Oldtidsmarsjen" for 27ende gang. Dagen startet litt grått, men snart lettet været slik at alle fikk en nydelig høsttur.

Det var 30 stykker som startet for første gang, og mange av dem ville veldig gjerne gå igjen neste år. De sprekeste starter fra Gullaug, og i år var det 20 stykker som la i vei herfra. De fleste starter fra Røyken kirke en times tid etter Gullaug-gjengen.

Turen går i flott terreng gjennom Røyken, ned til Mølla i Grodalen og videre opp til Mellom-Bø. Der står Frøydis, som alltid, klar med nydelig hjemmelaget ertesuppe med hjembakte rundstykker til. De fleste tar søndagslunsjen her før de begynner på siste etappe ned Kleivene til Gamle Slemmestad der innkomsten er.

Det var ekstra stas at flere familier hadde lagt ut på turen – noen til og med fra Gullaug! Torleif Remme gikk marsjen fra Gullaug for 22. gang og Harald Melvold vant naturstien med 10 av 12 poeng.

Historielaget kunne enda et år være fornøyd med et godt gjennomført arrangement.

Mette Ølstad

Noen flere nøkkeltall:

Av juniorer som gikk kan vi nevne Vilde Johansen som gikk fra Røyken kirke, Mika Audestad Holtet (5½ år) og Alvind Audestad Holtet (8½ år). Begge de sistnevnte gikk for annen gang, Mika fra Røyken kirke og Alvind gikk hele traséen fra Gullaug!

Red

Bjørn Fossnes og Frøydis Christoffersen ved suppegryta på Mellom-Bø

Oldtidsmarsjen 2016 - natursti

- Spørsmål 1: Hvor mange representanter er det i kommunestyret i Røyken?
1 : 35 x : 31 2 : 27
- Spørsmål 2: Slemmestad kirke er kommunens nyeste, når ble den ferdig?
1 : 1915 x : 1935 2 : 1925
- Spørsmål 3: Når ble det innført firesifrede postnummer i Norge?
1 : 1957 x : 1963 2 : 1968
- Spørsmål 4: Hva heter verdens eldste tegneserie?
1 : Tarzan x : Knoll og Tott 2 : Finbeck og Fia
- Spørsmål 5: Røyken kommune har litt over 17 000 innbyggere.
Hvor mange grunnskoleelever hadde kommunen i skoleåret 2005/2006?
1 : 2660 x : 2420 2 : 2180
- Spørsmål 6: Hva het kongen (svensk/norske) da jernbanen ble åpnet mellom
Christiania og Drammen. Monogrammet stå i fjellet på Røyken stasjon.
1 : Carl 6. x : Carl 15. 2 : Gustav 3.
- Spørsmål 7: Røyken kommune er totalt 112,6 km². Hvor stor del av dette er vann?
1 : ca 1% x : ca 3% 2 : ca 5%
- Spørsmål 8: Hvor lang er Røykens kystlinje mot Oslofjorden?
1 : 11,2 km x : 14,4 km 2 : 8,3 km
- Spørsmål 9: Hvem har skrevet Røykensangen «Med fjord omkring i øst og vest»?
1 : Anton Eckroll x : Jon Leira 2 : Anders A. Killingstad
- Spørsmål 10: Hva skjedde i 1975?
1 : Jernbanen Spikkestad – Drammen ble nedlagt
x : Rortunet sto ferdig
2 : Røyken rådhus ble innviet
- Spørsmål 11: Når fikk vi 200-kronerseddelen?
1 : 1988 x : 1991 2 : 1994
- Spørsmål 12: Hva heter det høyeste punktet i Røyken?
1 : Svartvannsåsen x : Villingstadåsen 2 : Haukeliåsen
- 2 X 2 X 1 X 1 1 1 2 2 X Riktige svar er understreket.

Resultatliste for naturstien 2016:

1.	Harald Melvold	10 rette
2.	Irene Andresen	9 rette
3.	Tore Morberg	8 rette*
4.	Berit Svens	8 rette*
	Tor Johansen	
	Silje Audestad Holtet	
	Marian Eldstad	
8.	Jorunn Berg	7 rette
	Anne-Cathrine Eggan	
	Grete Emblemssvåg	
	Torvald Eriksen	
	Mika Audestad Holtet	
	Ea Hveding	
	Wivi-Ann Søvold Kjos	
	Ole Kjølén	
	Louise Morberg	
	Arne Myrvang	
	Torleif Rømme	
	Gunn Thorbjørnsen	
	Mette Ølstad	
18.	Rolf Celand	6 rette
	Eva Norèn Eriksen	
	Frank Foyen	
	Frida Garrod	
	Rolf Hansen	
	Harald Søvold Kjos	
	Björg Marie Løvstad	
	Marianne Nordquist	
26.	Glenn Holtet	5 rette
	Bredo Ingebrigtsen	
	Vinko Janjak	
	Berit S. Johansen	
	Anne Elvsaa Mo / Olav Mo	
	Rikard Nordquist	
	Sigbjørn Stedje	
	Arne Torvbråten	

For 7, 6 og 5 rette er man ført opp i alfabetisk rekkefølge.

Totalt startet 65, men ikke alle leverte.

*Fem hadde 8 rette på 3. plass. For å skille hvem av disse som skulle få 3. premien måtte de tippe hvor mange barn som var født i Røyken i 2. kvartal 2016. Riktig svar var 79, Tore Morberg tippet 80!

Bjarne Kjos

Litt grunnleggende innføring i slektsforskning

I de senere år har slektsforskning blitt mer og mer populært i Norge. Programmet «Hvem tror du at du er», som gikk på NRK 1 for et par år siden, samt et par sesonger med «Anno», hvor hver av deltakerne fikk servert en liten slektshistorie, har vært med på å gi støtet til en oppblomstring av interessen for slik forskning.

I dag flytter folk på seg hele tida, og det kan oppstå et ønske hos mange om å finne tilhørighet til et eller flere steder, steder hvor slekta har bodd, altså en form for røtter i det som tidligere har vært. Kall det gjerne en søken etter en imaginær «farsgard». Nå på høsten når nettene blir lange og kulda setter inn, er tiden inne for å starte opp et slikt prosjekt.

Noen starter opp uten å ha grunnleggende kjennskap til hva de går i gang med, og ender enten med å gi opp eller med å måtte starte på nytt etter å ha orientert seg litt mer i forhold til emnet.

Jeg skal dra igjennom noen punkter som kan være greie å vite noe om dersom man er helt fersk på dette området.

Hva vil du med forskningen din?

Dersom du i første omgang bare er ute etter navn, må du gjøre hele prosjektet om igjen når du blir hekta - for hekta blir du! Ta like gjerne høyde for å gå litt dypere enn som så med en gang, og samle alt du kommer over av opplysninger som kan tenkes å ha tilknytning til prosjektet ditt. Dette er mye lurere enn å måtte gjøre hele reisa om igjen på et seinere tidspunkt fordi du i første omgang bare var opptatt av navn.

Etter hvert som du får mer «kjøtt på beinet» om de enkelte personene, vil du oppleve at slektsforskning også er en historisk disiplin, dersom du setter opplysningene inn i den tida hvor de hører hjemme. Ved å kombinere opplysninger fra flere kilder vil personer vil du i noen tilfeller kunne få et så godt innblikk i en persons liv at hun/han nesten fremstår som en person du har kjent.

Systematisering

Du finner fort ut at det er nødvendig å systematisere materialet du finner for å kunne ha

oversikten. Det finnes mange egnede dataprogrammer for dette formålet. Noen ligger ute som shareware med noe begrensede funksjoner, mens andre koster litt. Felles for de aller fleste av disse er en eksport/importfunksjon for såkalte Gedcom-filer. Dette er et felles utvekslingsformat for databasedata som gjør at du f.eks. kan bytte til et annet slektsprogram du ikke er fornøyd med det du har uten å måtte føre inn alle dataene dine på nytt i det nye programmet. Uavhengige tester av slektsprogrammer finnes på DIS Norge (hjemmesiden til foreningen Slegt og Data) sine sider på nettet, disnorge.no

Hva finnes av informasjon, og hvor finnes den?

Noe info sitter du sikkert med selv. Det kan være noe så enkelt som foreldres og besteforeldres fødselsdatoer. I tillegg vet du antakelig hvor de var født og hvor de vokste opp. Dersom du ikke sitter med denne kunnskapen, er det verdt å spørre de eldste i familien. Gravsteiner gir også info om fødsels- og dødsdato. Tekster til bilder i gamle familiealbum er verd å sjekke. Gamle sølvskjeer har ofte en inskripsjon i form av et monogram og en dato på baksiden av skaftet. Datoen er ofte knyttet til en dåps- eller bryllupsdato som er verd å notere seg selv om man ikke i øyeblikket har bruk for den. Ofte finnes gamle «Kokoppe-innpodning-sattester» blant gamle familiepapirer. Dette var en forløper for dagens koppevaksine, og attest om slik innpodning var et viktig dokument å ha. I denne attesten er vedkommendes navn og fødselsdato oppgitt. Gamle postkort er også ofte tatt vare på i familien. Blant disse finnes kanskje bursdagshilsener til den det er adressert til?

I dag finnes det også mange lett tilgjengelige kilder på nettet, både skannede og søkbare, til bruk ved slektsforskning. Arkivverket, som er en sammenslutning av Riksarkivet og de åtte statsarkivene i Norge, har lagt ut svært mye materiale til hjelp for en slektsforsker gjennom Digitalarkivets nettsider, arkivverket.no/digitalarkivet. Dette omfatter både skannet og

søkbart materiale slik som kirkebøker, folketellinger, tinglysingsmateriale, skiftmateriale o.l. Også Slekt og Data, (tidligere DIS Norge) disnorge.no og RHD, Registreringssentral for Historiske Data, en institusjon tilknyttet universitetet i Tromsø, rhd.uit.no har sider med søkbart materiale til bruk for slektsforskere.

Mormonernes verdensomspennende database er søkbar gjennom familysearch.com. Denne kilden er dessverre befengt med en hel del feil og omtrentligheter, men kan være til stor hjelp allikevel. Dersom du får treff her, må opplysningene alltid kontrolleres mot aktuelle kirkebøker.

Norsk Slektshistorisk forening har en side kalt genealogi.no med masse nyttig stoff.

Hva finnes av materiale fra Røyken?

På Digitalarkivets sider ligger samtlige kirkebøker fra Røyken fra og med 1701 til og med ca 1918 ute i skannet form. Kirkebøkene omfatter både ministerialbøker (prestenes bøker) og klokkebøker (klokkernes parallelt førte bøker). I disse finnes innførsler for dåp, konfirmasjon, vielser, dødsfall, innflyttede og utflyttede fra sognet samt andre hendelser. I tillegg går et fødselsregister videre fram til 1927, samt en lysningsprotokoll for perioden 1965-1969.

Mye av det eldre materialet her er tungt tilgjengelig i skannet versjon, men er transkribert av Slekts- og gårdshistoriegruppa i Røyken Historielag over en lang periode, og ligger ute i søkbar form.

Folketellinger ligger også på disse sidene. Av størst interesse er folketellingene fra 1801, 1865, 1875, 1891, 1900 og 1910. Av disse er 1801, 1865, 1900 og 1910 søkbare. 1875 er ennå ikke lagt ut, hverken i skannet eller søkbar form. 1891 ligger ute i skannet form, men vil bli gjort søkbar etter hvert.

Gravsteiner på kirkegårder i Røyken, en registrering utført av Historielagets medlem Odd Arne Svendsrud, ligger også ute her i søkbar form.

Panteregistre, pantebøker, tingbøker og annet ligger skannet på disse sidene.

På **Slekt og Data sine sider** ligger bl a en nasjonal gravstedsdatabase som også innbefatter kirkegårdene i Røyken, hvor man kan søke opp personer etter ulike kriterier som navn, fødselsdato o.l.

Familysearch, mormonernes database, er nevnt ovenfor.

Roger Fossum sine sider slektsforskning.com har masse materiale av stor verdi.

«Folk og slekt i Røyken» er et viktig materiale med stort omfang forfattet av historielagets medlem Jan O Helness, som gikk bort i 2011. Det ligger tilgjengelig fra Røyken Historielags sider historielaget.no

Hvordan legger jeg opp forskningen?

Start med å bruke kun kirkebøker og folketellinger som kilder. Den enkleste måten å jobbe på er å gripe tak i en fødselsdato og sjekke dåpsinnførselen i kirkeboka. Start med en de nærmeste, altså en av foreldrene dine. Ved dåpsinnførsler (etter 1877) er vedkommende persons foreldre oppgitt med yrke og bosted samt fødselsår. Dette er opplysninger du kan bruke når du skal nøste videre bakover i tid. Noter også navnene på fadderne. De har ofte tilknytning til familien. Ta også i bruk folketellingene. De kan betraktes som en «situasjonsrapport» over en bestemt familie på et bestemt tidspunkt i livet. Husk at kildene inneholder færre og færre opplysninger jo lenger tilbake du kommer.

Jeg tar et eksempel fra egen familie, og følger en vilkårlig person fra hver generasjon bakover:

1. **Min mor**, Berit f Westby, var født på Westby, gbnr 43/45 på Nærnes 20.11.1922. Ved sjekk i fødselsregisteret 1918 – 1927 i ministerialboka finner vi foreldrene hennes som sjømann Harald Edvardsen Westby og Harriet Marie f Larsen. De er født hhv i 1884 og 1896, han i Røken og hun i Drammen, og de ble gift i 1919. Her er det mange opplysninger å bruke videre.
2. **Min morfar**. Vi sjekker videre med min morfar Harald, som altså var født i 1884, og sjekker folketellingen i 1900. Ved å søke på Buskerud – Røyken, fornavnet Harald og fødselsår 1884 i denne, får vi kun to tilslag, hvorav det ene er på Harald Vestby. Vi klikker på navnet hans, og får opp at han bodde sammen med foreldrene Edvart og Matilde samt søsteren Kristine på eiendommen «Vestby» gbnr 43/22. Faren, Edvart, er født i 1849 i Røyken. Sammen med familien bor også Thorvald Baarsruds søster Lina som «enslig losjerende, understøttet af sin broder». Hvorfor det? Vi sjekker videre. Først går vi til Haralds dåpsinnførsel i ministerialboka i 1884. Vi finner ham som født 15.06.1884.
3. **Mine oldeforeldre**. Haralds foreldre er oppgitt som Husm. Edvard Hansen og Mathilde Johannesen. De bor på Baarsrud, og er født hhv 1849 og 1851. Aha, her var

grunnen til at Lisa Baarsrud var innlosjert på Vestby i 1900.

4. **Mine tippoldeforeldre.** Vi følger Edvard Hansen videre, og sjekker i ministerialboka året 1849. Vi finner ham som født 03.08.1849 på plassen Hallen (under Kjekstad), med foreldre Hans Abrahamsen og Anne Kittilsdatter. Her er ingen ytterligere opplysninger unntatt fadderne å finne. Vi finner ham også som konfirmert i 1864, 15 år gammel, med bosted Åsaker. Vi sjekker folketellingen i 1865. Edvard er da tjenestedreng på Åsaker. Faren, Hans Abrahamsen, bor på Grimsrudplassen som enkemann, 60 år gammel. Han bor hos sin datter Matea Hansdatter, 31 år, hennes mann Kristian Isaksen samt deres barn. Sammen med dem bor også Hans sin andre datter, Anne Helene, 11 år. Alle er født i Røyken. Nå begynner det å bli innfløkt; er det rett person? Vi sjekker Mateas Hansdatters fødsel i ministerialboka 31 år tilbake, altså ca 1834. Vi finner henne som født på plassen Hallen 12.12.1834 med foreldre Hans Abrahamsen og Elen Hansdatter. For å gjøre en lang historie kort: Hans Abrahamsen var gift to ganger, først med Elen Hansdatter fra 1831. Hun døde i 1843. Deretter giftet han seg med Anne Kittilsdatter i 1849. Hun døde i 1858.
5. **Mine tipp-tipp oldeforeldre.** Vi sjekker videre med Hans Abrahamsen. Han er altså 60 år ved folketellingen i 1865. Da bør han være født ca 1805. I ministerialboka er han oppført som døpt 12.01.1806 som sønn av «Husmanden under Kiægstad Abraham Paulsen og Mari Hansdatter». (Dette paret fikk for øvrig 11 barn sammen).
6. **Mine tipp-tipp-tipp oldeforeldre.** Vi sjekker Abraham Paulsen i folketellingen for 1801. Her bor Abraham Paulsen og Mari Hansdatter med de fire eldste barna som husfolk under Kjekstad. Abraham Paulsen er oppgitt å være 47 år gammel. Kun ved å bruke ministerialbøker og folketellinger kom vi oss altså tilbake til en person som var født ca 1755, samtidig som vi vet at hans fars fornavn var Paul.

Her er familien på Westby ca 1900. Fra venstre Harald, faren Edvard, søsteren Kristine, moren Mathilde og søsteren Anna

De fleste vil kunne klare å forske seg noen generasjoner tilbake kun ved bruk av disse to hjelpemidlene, gitt at folk ikke har flyttet for mye på seg. Allikevel vil man vil oppdage at det går tyngre og tyngre jo lenger bakover man kommer. Antallet aner fordobles jo for hver generasjon man jobber seg bakover i tid. Man vil støte på tilsynelatende uoverstigelige vanskeligheter knyttet til at mange hadde svært vanlige navn, og at folk ofte flyttet på seg og tok navn etter plassen eller gården de bodde på til enhver tid.

Alder var også et omtrentlig begrep. I eldre kilder hvor en persons alder (ikke fødselsår) er oppgitt, må man ta høyde for at det ofte er noen års slingringsmonn den ene eller andre veien i forhold til reell alder (som man finner ved å sjekke dåpsinnførselen).

Heller ikke prestenes skrivemåte var på noen måte konsekvent. En tenkt person som visier var skrevet som Christian Johannessen ved dåpsinnførselen, kunne skrives på mange forskjellige måter underveis i livet, både når det gjelder for- og farsnavnet. Christian kunne bli Kristian eller Xstian, og Johannessen til Johansen, Johnsen eller Jonsen. Man vil i tillegg støte på gotisk håndskrift.

Gotisk håndskrift

Denne skriftformen var i bruk i Norge fra ca 1600 til rundt 1850, men den endret seg vesentlig underveis i dette tidsrommet, og dessuten hadde den like mye personlig preg som dagens håndskrift.

«Learning by doing» er den eneste løsningen her. Man må rett og slett gjøre det på den tunge måten, og lære seg å lese gotisk håndskrift. Du knekker ikke «gotisk-koden» over natta. Dette må læres over tid, men ved å bruke det gotiske alfabetet som støtte i begynnelsen, kan man stave seg gjennom en tekst bokstav for bokstav. Det blir litt som å lære å lese på nytt; etter hvert går det lettere og lettere.

Nå skal det riktignok sies at de fleste av handlingene i de av kirkebøkene for Røyken som er ført i gotisk håndskrift er transkribert av Slekts- og gårdshistoriegruppa i Røyken Historielag og lagt ut i søkbar form på Digitalarkivets sider. Allikevel er det verd å lære seg å lese gotisk håndskrift, da man underveis i granskingen vil komme til å måtte foreta søk i andre kilder som ikke er transkribert, slik som f.eks. tinglysings- og skiftmateriale.

Når man treffer på slikt er det lett å gi opp. Man klarer rett og slett ikke å lese det. Mange stopper opp her og ser seg om etter andre løsninger.

Naturlig nok står en rekke mer eller mindre profesjonelle slektsforskere klare til å yte hjelp i en slik situasjon, men de gjør det ikke gratis. Noen beregner seg timepris, andre opererer med pris pr. slektning de finner. Bakdelen ved å sette bort dette er at du går glipp av hele moroa ved å gjennomføre et slikt prosjekt selv.

Ikke gå i fella

Dessverre finnes det også useriøse nettsider som tilbyr deg enkle løsninger. Et eksempel

Eksempel på gotisk håndskrift fra ministerialbok nr 5 for Røyken (1832 – 1856). Dette er en dåpsinnførsel fra kirkeåret 1834 skrevet av daværende sokneprest Schnitler

er den ufrivillig komisk Google-oversatte reklamen som ofte popper opp under surfing på nettet: «Last opp ditt familietre – spor opp din arv».

På slike sider kan du legge inn materialet du har kommet fram til selv, og få såkalte «matcher» med andres slektstrær. Hvis du går på noe sånt, er du prisgitt at det materialet du matches med er korrekt, noe du ikke har kontroll over siden at du ga opp din egen forskning. Resultatet er med andre ord totalt verdiløst.

Du står altså overfor ferdigtygde slektstrær som du bare må godta uten at du kan kontrollere kildene. Noen har klart å føre slekta usannsynlig langt tilbake på denne måten. En fyr har faktisk kommet seg helt tilbake til «God Almighty» som stamfar, riktignok med en «Mother» som assistanse, fordi programmet ikke taler at barn er født av enslige fedre. Det seriøse fagfolket slakter naturlig nok slike løsninger.

Kildekritikk

Når det gjelder kilder defineres disse inn i to kategorier, kalt primær- og sekundærkilder. Til primærkildene hører f eks kirkebøker, folketellinger, skifteprotokoller og skjøter, altså materiale som er skrevet ned nær opp til de enkelte hendelsene.

Som sekundærkilder regnes kilder som bygger på primærkildene, slik som bygdebøker, avisartikler og annet materiale som f eks avskrift av primærkilder.

Primærkilder slår i hjel sekundærkilder når det gjelder beviskraft.

Men - det finnes beviselig feil også i primærkilder. Det er til og med ofte forskjeller mellom prestens innførsler i sin bok, kalt ministerialboka, og klokkerens innførsler av samme hendelser i sin parallelle bok, kalt klokkerboka. Under Slekts- og gårdshistoriegruppas arbeid med transkribering av kirkebøker støter vi ofte på slikt. Det er stort sett for- eller etternavn som avviker, og ofte lar det seg ikke gjøre å si hvilken innførsel som er den korrekte. I tillegg kommer direkte slurv, slik som åpenbar feilføring av datoer, så som 30. februar eller 31. juni. Både ministerialboka og klokkerboka er jo kategorisert som primærkilder, men Digitalarkivet ser på ministerialbøkene som avgjørende.

Når det gjelder folketellingene for 1801 og 1865 regner man med at aldersangivelser kun er omtrentlige. Det er overvekt av «runde tall» i disse, da de ble tatt opp på stedet, og ikke hentet inn fra skrevne kilder. Et annet forhold

var at mange bare visste sånn omtrentlig hvor gamle de var.

Muntlige kilder

En godt voksen kollega av meg på min tidligere arbeidsplass sa alltid at «manns minne strekker seg ca 17 sekunder bakover i tid» når det var noe han hadde glemt. Dette har faktisk en viss gyldighet. Muntlige tradisjoner (som må regnes å være i absolutt nederste sjikt i kategorien sekundærkilder) er svært vanlige i de fleste familier, og svært ofte er de befengt med feil. De må kontrolleres mot andre kilder. En slik muntlig tradisjon viser seg ofte å være feil sammenholdt med andre kilder, men kan ha et snev av sannhet i seg.

Jeg tar med nok et eksempel fra egen familie for å belyse dette. I dette eksemplet kan man se hvordan en muntlig tradisjon har blitt helt feil bare i løpet av et par generasjoner:

Min bestefars søster, Gudrun Nilsdatter, var født på plassen Vassdalen under Klemmetsrud 02.07.1893. Hun døde 31.07.1902, altså bare 9 år gammel. Presten har angitt «forbrænding» som dødsårsak. I familien vår har vi alltid hørt at hun døde i forbindelse med at stua i Vassdalen brant ned. Ved sjekk i murene etter denne plassen er det liten tvil om at stua har vært utsatt for brann, da det finnes både smeltet glass samt kjøkkentøy og andre ting av metall i ruinene. Dermed har det vært en vedtatt sannhet i familien at hun omkom i den brannen.

Det var imidlertid noe rart ved dette. Ved sjekk i folketellingen for 1900 ser man at moren, Kristine Karlsdatter, bor som enke sammen med de syv minste barna sine, deriblant Gudrun, i «Syverstadgården» (gbnr 43/22) på Nærnes på det tidspunktet. (Mannen hennes, og følgelig far til barna, Nils Olsen, døde i 1898). Moren og barna måtte jo ha flyttet tilbake til Vassdalen med ungene etter 1900 for at Gudrun skulle kunne omkomme i en brann der nesten to år senere. Dette hang ikke helt på greip.

En gammel avis viste seg å ha løsningen. På nettsiden bokhylla.no ligger bl a skannede aviser. En tanke om at en forbrenningsulykke med dødelig utgang i 1902 ville ha vært avisstoff, viste seg å være riktig. Ved å søke gjennom Asker og Bærums Budstikke på den aktuelle tiden kom det opp et treff hvor Budstikka siterer avisa Drammens Blad på denne måten:

«Brændt tildøde. En styg Ulykke fandt ifl. Drammens Blad Onsdag Middag Sted paa Gaarden Liverud i Røken, idet en liden Pige, som var paa

Besøg hos sin gifte Søster, blev antændt af Ilden på Komfuren. Barnet fór ud af Huset og nedover Jorden, skrigende om Hjælp, og medens hun sprang, tændte det mere og mere an i Klæderne. Hendes Svoger styrtede nu til og fik Ilden slukket, hvorunder han forbrændte sig paa Ansigt og Hænder. Det stakkels Barn blev kjørt til Drammens Sygehus, hvor hun døde henved 2-Tiden igaa under store Smerter».

Det nevnes riktignok ikke navn i denne notisen, men fra før av visste jeg at Gudruns storesøster, Hilda Cecilie, født 12.01.1875 var gift med en Edvard Andersen og bodde på Liverud da de fikk datteren Dagny Kristine 30.10.1901, altså ni måneder før ulykken. En kombinasjon av en primær- og en sekundærkilde trumfer altså her den muntlige tradisjonen.

Et par tips til slutt

Det som er nevnt her skaper bare i overflaten av hva slektsforskning innebærer, og er kun ment som en smakebit for de som ikke har noen som helst kunnskap om emnet, men som lenge har tenkt å starte opp. Det finnes masse litteratur om slektsforskning, men jeg vil i første rekke trekke fram et lite hefte på vel 40 sider som vi bygde på da vi holdt et innføringskurs i slektsforskning på Kornmagasinet for et par

år tilbake. Hftet heter «Kort innføring i slektsforskning – grunnprinsipper og kildebruk», og er skrevet av Rune Nedrud. Nedrud er tilknyttet Norsk Slekthistorisk Forening, som jeg har nevnt tidligere i artikkelen. Dette er en forening med ca 1700 medlemmer som tar slektsforskning på alvor, og som bl a utgir medlemsbladet «Genealogen» som er populært lagt opp og vinklet mot ferske slektsforskere. De arrangerer også kurs og seminarer for medlemmene.

Hftet, som koster ca en hundrelapp, kan bestilles på denne foreningens mailadresse kontor@genealogi.no

Både Digitalarkivet og DIS har brukerforum hvor du kan stille spørsmål om ting du lurer på i forbindelse med forskningen. Her er ingen spørsmål «dumme», og drevne slektsforskere deler mer enn gjerne sin erfaring med deg. På Facebook finnes gruppa «Vi som driver med slektsforskning», hvor man også kan få god hjelp samt utveksle erfaringer med likesinnede.

Lykke til med arbeidet, og kontakt gjerne også Slekts- og gårdshistoriegruppa i Røyken Historielag dersom det er noe du lurer på når det gjelder kilder fra Røyken!

Arne Myrvang

Bli aktiv i Røyken Historielag!

Røyken Historielag har rundt 650 medlemmer, og er dermed et av de største historielagene i Buskerud.

Ca 10% av medlemmene er aktive i form av deltakelse i styre og komitéer. Med den store medlemsmassen vi har, ønsker vi oss flere aktive medlemmer å spille på. Vi har bedt et par av komitéene om å fortelle om sitt arbeid.

Museumskomitéen:

Museumskomiteen har i dag 7 faste medlemmer og vi møtes torsdag formiddag enten på Kornmagasinet eller på Hernestangen. Vi starter alltid opp en med hyggelig prat og kaffe/kaker før vi går i gang med arbeidet vårt. Vårt ansvar er som det fremgår av navnet nemlig å ta vare på våre museums gjenstander som er fordelt på tre steder – Kornmagasinet, Gjelumstua og låven på Hernestangen. Vi har i

dag vel 2.200 gjenstander som inngår i samlingen og de fleste er nå registrert, merket og fotografert.

På Kornmagasinet har vi laget avskilte rom med temaer som butikk, kammers, håndarbeid, kjøkken, krigsmateriell og våpen, isdrift, snekkerbu og smed og tilslutt skolemateriell. Vi har de siste to årene hatt skoleklasser (4. trinn) på besøk med omvisning. Dette har vært et omfattende arbeid hvor vi i tillegg til museumskomiteen har fått meget god hjelp av tidligere lærere som er medlemmer av laget. Denne høsten har vi også fått inkludert Hernestangen i opplegget som er organisert gjennom Røyken kommune og "Den Kulturelle Skolesekken". Vel 300 elever har denne høsten fått smake på opplegget som heter "Røyken forteller".

Vi trenger flere medlemmer til museumskomiteen – gjerne med litt datakunnskap eller noen som har lyst til å være med å bygge opp våre museer. Styret har stort sett tatt ansvar for å holde Gjellumstua og låven på Hernestangen åpen hver søndag i sommer månedene, men vi står for drift og vedlikehold som krever litt arbeid hele året igjennom. Museumskomiteen har i høst hatt studietur til Halden og Fredrikstad som ga oss god inspirasjon og faglig påfyll.

Liker du gamle gjenstander eller har lyst til å lære litt mer om hva vi driver med, så ta gjerne kontakt.

Bjørn Eric Hansen

Slekts- og gårdshistoriekomitéen:

Denne gruppa teller for tiden 7 medlemmer. Arbeidet har i mange år bestått i samlinger på kveldstid på Kornmagasinet for å transkribere kirkebøkene for Røyken. Noen jobber også hjemmefra med dette prosjektet. Dette er et møysommelig arbeid som er svært tidkrevende, men som gjør at kirkebøkene blir gjort søkbare på nettet gjennom Digitalarkivet sine sider.

Hva er Digitalarkivet?

Riksarkivet, de åtte statsarkivene rundt om i landet samt samisk arkiv er sammensluttet i en organisasjon som kalles Arkivverket. Digitalarkivet er et av Arkivverkets "underbruk", og er Arkivverkets vindu utad. Det presenterer stoff fra disse arkivene på sine nettsider, både i skannet og i søkbar form.

Hvordan foregår arbeidet?

Kort fortalt leser man gjennom hver enkelt innførsel og tolker innholdet. Resultatet tastes inn i et spesialutviklet databaseprogram for slikt arbeid, et program som er basert på en nasjonal standard. Når en lengde er fullført, (f eks døpte i ministerialboka som går fra 1833 til 1856), kvalitetssikres innholdet i form av korrekturlesning før man lar programmet generere en eksportfil. Denne fila sendes deretter til vår kontaktperson på Digitalarkivet.

På Digitalarkivets sider blir det innsendt stoffet lagt ut i søkbar form. Arbeidet vårt kan ses på som en del av en nasjonal dugnad, da mange historielag og privatpersoner er involvert i dette arbeidet landet over. Produktet er først og fremst til stor hjelp for slektsforskere, men kan også brukes i forskningsøyemed av annen art.

Man kan spørre seg om hva slekts- og gårdshistorie har med dette arbeidet å gjøre, men vi har sett det som avgjørende å ha grunnlaget på plass før et slikt arbeid påbegynnes. På lang sikt ser vi for oss å sammenholde arbeidet vårt med annet allerede publisert stoff med henblikk på å arbeide fram en gårdshistorie.

Det sier seg selv at et slikt arbeid er ressurskrevende. Vi ønsker oss derfor flere medlemmer i gruppa, slik at vi kan få i gang ytterligere ett team i transkriberingsarbeidet.

Er du interessert i slekts- og gårdshistorie fra Røyken, eller er du interessert i lokalhistorie generelt, så ta gjerne kontakt med oss!

Arne Myrvang

OBS! Kontaktinfo til disse to komitéene finner du på Røyken Historielags nettsider historielaget.no

En bispevisitas i 1820

Jeg arbeider for tiden med transkripsjon av konfirmerte i Røyken Ministerialbok nr. 4 som dekker årene 1814-1832, for øvrig den første kirkeboken i Røyken som har konfirmanter. På side 504 og 505 dukker det opp et referat fra en bispevisitas i tidsrommet 27. -29. februar 1820. Av lesningen ser vi at den ikke forgikk på samme måte som dagens bispevisitas. Her følger en transkripsjon fra den gotiske originalen:

«**Aar 1820 d 27 Februar** Visitats i Røgens Kirke, da den faderlige Olding og saare værdige Menigheds lærer Hr Holst prekede. Som Predikant er denne Mands Foredrag lyst, ordentligt og meget Lærerigt, næsten heel igjennem rent Populairt. Hans Undervisning som Katechet, er ligeledes lys og læreriig. Uagtet Præstegieldet ikkun haver 3 Skoleholdere, nemlig Kirkesanger Mathias Allum, der tillige er Lærer i en fast vel indrettet Skole og 2de omgaaende Skoleholdere, nemlig Søren Kleboe og Erik Hansen, har dog Sognepræstens faderlige Læremaade og Flid, arbeidet saaledes med Ungdommen, at mange af den befandtes retteligen avfødte til at verde tænkende Khristne. Denne fortjente Mand er desuden i saare mange Tilfælde sin Menigheds Raadgiver og Veileder, og med Grund kan kaldes en Fader for den. - Kirkesanger Allum er een ganske duelig og velskikket Lærer. Men Aand og Liiv i hans Virksomhed for Skolen ønskede jeg, hvori jeg haaber han ikke undlader at viise den behørige Flittighed. Han er iøvrigt en god, Sædelig og ordentlig Mand. Skoleholder Kleboe, besidder nogenlunde Duelighed, dog ønsker jeg han vil bestrebe Sig for, at gaae fremmad i den rette Undervisningsmaade. Hans Forhold er godt og Sædeligt. - Det samme gjelder om Skoleholder Erik Hansen, en Mand af ung Alder, med temmelig godt Anlæg til at verde en duelig Skoleholder. Den ved Visitatsen tilstædeværende Menighet, viste Sig stille, opmærksom og deeltagende i de gudelige Handlinger, som bleve forrettede. Den ev: xtl Psalmebog¹ er her brugelig. -

Den 28 Februar Forsamling i Præstegaarden med Skole- og Fattigcommisjonen med Kirkens Værge, der tillige er Kirkens Ejer. Hans fremlagte Kirkeregnskabs-Protocol, befandtes

i god Orden, ligeledes Fattig- og Skoleregnskabs-Protocolterne, samt Indretningen og Bestyrelsen af Fattigvæsenet saaledes, som man hermed kunne ønske det, under en saadan Opsynsmand, som den særdeles agtværdige Hr Holst.

Om Præstegaardens, Enkesædte² og Klokkerboligens Tilstand, er det Behørige nedskreevet i Provstiets Visitats-Protocol, saavelsom Befarelsen paa de øvrige. Forord. af 26 Octber 1819 befalende fremsettende Spørgsmaale, til hvilken Visitats-Protocol hermed forevises.

D 29 Febr. Eftersyn af de nu før nævnte Embetsbøger. Af disse bemærkes ved Ministerialbøgerne, at de i det hele var meget ordentlig førte. Dog befandtes nogen Uoverenstemmelse i Henseende til Pagina og Nummer i Kirkesangerens og Sognepræstens Protocoler, hvilken Uoverenstemmelse var ubetydelig og bør og kan let rættes. Ikkun ved det Anførte i Afgangslisterne bemærkes: at Aarstallet, naar nogen Udflytter, bestemt udtrykkes i disse Lister.

Velsignelse over denne Menighed og dens ælskelige og høit agtede Lærer, som jeg ville ønske maatte fremdeles en Tid lang beholde den Manddomskraft hvormed han virker, selv i hans høye Alder af 77 Aar!

Samme dag Reiste til Drammen. –

Bech³»

Ordforklaringer:

¹ «Den ev: xtl Psalmebog»: Ifølge Wikipedia var det «Den Evangelisk-kristelig Psalmebog til Brug ved Kirke- og Huusandagt» som var i bruk den gang. Den utkom i 1798.

² «Enkesædte»: Store norske leksikon har følgende om et enkesete: «Enkesete, opprinnelig residens eller en gård for enken etter en fyrste eller en geistlig. Enkeseter fantes tidligere ved en rekke geistlige embeter i Norge. Lov av 26. sept. 1845 bestemte at de skulle selges. Av de innkomne pengene opprettet man Pensjonsfondet for geistliges enker. Fondets

renteavkastning ble dels brukt til pensjonering av enker etter geistlige, dels som gratialer til trengende presteenker. Fondet ble fra 1963 tatt inn i Opplysningsvesenets fond.» I Røyken var enkesetet på gården Åsaker. (Se side 293 i Røyken bygd før og nu).

³ «Bech»: Biskop Bech er identisk med biskop Frederik Julius Bech i Akershus stift, som Røyken var en del av. Ifølge Wikipedia kan nevnes: «Frederik Julius Bech (født 4. august 1758 i Middelfart, død 20. desember 1822) var en dansk-norsk teolog og politiker. Han deltok ved stormannsmøtet på Eidsvoll (ofte kalt Notabelmøtet) den 16. februar 1814, og var biskop i Akershus Stift fra 1805 til 1822, og som Den

norske kirkes primas kronet han Karl Johan i Nidarosdomen i 1818.» Om denne biskopen står det mye skrevet både på Wikipedia og i Norsk biografisk leksikon. Det kan også nevnes at han skrev en del lærebøker og andre skrifter. Noen av disse kan leses på Bokhylla.no, da i trykt gotisk skrift.

Nevner også at det på Digitalarkivets sider finnes et kurs i tyding av gotisk håndskrift, noe som kan være et nyttig hjelpemiddel hvis man vil lære seg gotisk skrift. Der kan man øve seg på utvalgte tekster og få automatisk tilbakemelding på oversettelsen man har gjort.

Anne Elisabeth Myrvang

Hva har hendt, og hva hender?

Dette har hendt:

4. og 5. juni

Bygdedager/familieweekend på Hernestangen. Samlingene på Hernestangen har for øvrig vært åpne for publikum hver søndag fra 26. juni til og med 7. august mellom kl 11.00 og kl 16.00

28. august

Bli kjent i bygda. Se egen artikkel «Full rulle med veteranbuss og historisk sus»

25. 09. Oldtidsmarsjen

Se egen artikkel «Oldtidsmarsjen 2016» og resultat fra quiz

13.10. Høstmøte

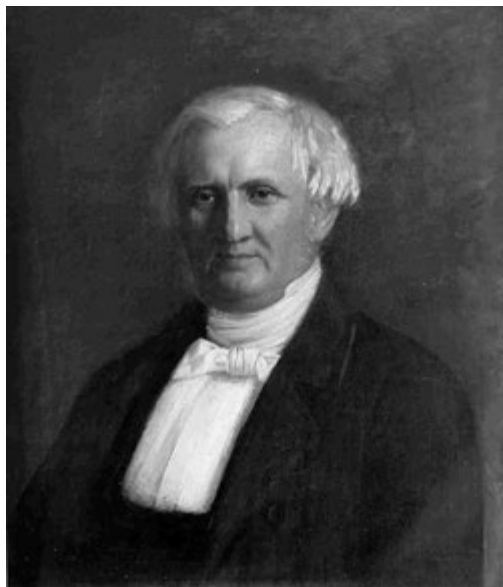
I løpet av november

Nye nettsider

Hva hender i lagets regi?

01.12. Julemøte

Andreas Faye

Andreas Faye malt av Christiane Schreiber 1861

Høsten 2017 kommer Ernst Håkon Jahr, preses ved Agder universitet, med en biograf om Andreas Faye.

Andreas Faye var født i Drammen i 1802 som barn av skipsfører, senere bedriftsleder Christopher Faye og kona Maren Mathea Borgen.

Han vokste opp i Drammen, men var en periode i skole hos «Røykenpresten», Poul Christian Holst. I Bygdemagasinet nr 55/2009 har Ole Sønju en fyldig artikkel om Fayes liv i Røyken under tittelen «Andreas paa Prestegaarden».

Faye ble cand. theol. I 1828, men det er først og fremst sitt arbeide innenfor folkeminnegransking han er kjent for. Han skrev flere bøker i populær form innenfor dette feltet, og dette arbeidet ble naturlig nok slaktet av det etablerte fagmiljøet av samtidens historikere. Han regnes imidlertid i dag som sterkt undervurdert for sitt virke innenfor fagfeltet.

Faye var politisk engasjert, og var en periode også stortingsrepresentant. Han virket ellers som prest og lærer, og innehadde slike stillinger både i Agder og i Vestfold. Han døde som prost i Nordre Jarlsberg prosti og sokneprest i

Sande i 1869. Gravsteinen hans på Sande kirkegård er nylig restaurert av Sande Historielag, og lørdag 15. oktober var det høytidelig avduking av den, med påfølgende foredrag av Ernst Håkon Jahr.

Fayes tilknytning til Røyken begrenser seg altså til noen få år i skole hos «Røykenpresten», men det var kanskje her han fikk inspirasjonen til det som skulle bli hans vei videre i livet?

Ved oppslag på nettet og gjennom å lese Ole Sønjus artikkel om Faye i Bygdemagasinet nr 55/2009 ser man fort at dette er en interessant person, og vi oppfordrer våre lesere til å kjøpe boka når den kommer neste høst.

Andreas Fayes nyrestaurerte gravstein på Sande gravlund

Matauk for 100 år siden

For 100 år siden raste første verdenskrig (1914 - 1918). Norge beholdt sin nøytralitet, men krigen skulle likevel få store konsekvenser også for oss. Dette gjaldt bla matforsyning, og ved mangel på varer skyter prisene i været. Også i Bygdemagasinet nr. 65 for juni 2014 hadde vi en omtale av matforsyningen på denne tiden. Vi har bladd litt i hovedstadsaviser fra den tid. I *"Allers Familie-Journal"* nr. 42, 18. oktober 1917 fant vi et foto med litt tekst. Men først nevner vi at bladet, som var på 32 sider, kostet 15 øre i løssalg.

1 øre pr. m²

Også jernbanen tenkte på sine ansattes matforsyning. I et sirkulære fra april 1917 blir alle ansatte tilbudt dyrkingsjord for avling av poteter og grønnsaker på stasjoner og i

linjeskråninger. Maksimalt 400 m² pr. ansatt het det. Intet er jo gratis her i verden, men 1 øre pr. kvadratmeter i årlig leie var nok akseptabelt for de fleste. Jeg er blitt fortalt at dette ble praktisert også her i bygda. Det var særlig jernbaneansatte fra Kristiania og Drammen som benyttet seg av tilbudet.

Fuglekasser

Jernbanen later forøvrig til å ha hatt omsorg for så mangt under verdenskrigen. Våren 1917 sendte de et stort antall fuglekasser til stasjonene sammen med tidsfrist og regler for oppsettingen. Også noen havnet på *Røken station*. Kvittering for utført jobb skulle sendes *herr Distriktsjefen*.

Ole Sønju

Fra Kristianiaborgernes potetindhøstning. Poteter! Poteter! lød parolen ivaar, og mangt et tomteareal som i aarevis hadde ligget brak i Kristiania blev tat under kultur ikke bare av smaakaarsfolk men også av andre. Og nu høster de flittige mennesker et rikt og velkomment utbytte av sit arbeide. Det hjelper godt i den dyre husholdning

"Sildesalaten"

I denne artikkelen skal vi se litt på historien til vårt nasjonalflagg.

Dannebrog

Det danske flagget "Dannebrog" (Danenes fane) regnes som Europas eldste offisielle nasjonalflagg som fortsatt er i bruk. Det er det røde flagget med hvitt kors som vi kjenner den dag i dag. I følge legenden *"falt det ned fra himmelen"* under danskekongen Valdemar Sejrs krigstog i Estland 15. juni i året 1219. Derfor er 15. juni, *Valdemarsdag*, offisiell høytidsdag i Danmark. Selve korsformen i det danske flagget er blitt hovedmodellen for alle de nordiske lands nasjonalflagg.

Fra 1600-tallet brukte også en del norske skip i utenriksfart det danske flagget for å tilkjenne sin indentitet. Men det var først i 1748 det ble bestemt at "Dannebrog" skulle være det eneste lovlige handelsflagget for norske skip, og egentlig vårt nasjonalflagg.

I 1814 fikk vi vår egen grunnlov, og vi kom i union med Sverige. Flaggsaken skulle skape stridigheter mellom de to land i årene som fulgte. En stund fortsatte vi med det danske flagget, men med en løve i gull nærmest stangen oppe på flagget. Videre i en overgangsperiode brukte vi det svenske flagget, men med et hvitt kryss på rød bunn oppe ved stangen, en form for unionsmerke. Dette var i bruk til 1844. Men, som rimelig kan være var det ikke populært i Norge å bruke svensk flagg selv om det hadde et unionsmerke.

"Sildesalaten"

Fra 1844 fikk vi i Norge det kors-flagget i rødt, hvitt og blått som vi fortsatt bruker, men med et felles unionsmerke øverst ved stangen. Svenskene fortsatte med sitt flagg i blått med gult kors, men med det samme unionsmerke som Norge oppe ved stangen. Unionsmerke var i fargene rødt, hvitt, gult og blått. Dvs. at alle fargene i begge lands flagg var representert. I daglig tale ble unionsmerke kalt "sildesalaten", trolig fordi fargene minnet om fargene i matretten sildesalat. Det var en svenske som først benyttet begrepet i offisiell sammenheng i Riddarhuset i Stockholm. Det var i året 1859.

Trolig ble det brukt i nedsettende hensikt. I Norge ble begrepet straks tatt opp i språket, men med en mer humoristisk betydning. Sildesalat var forøvrig en populær matrett i begge land på den tid. Hos nordmenn flest ble flagget i utgangspunktet relativt godt mottatt - vi ble jo likestilte med svenskene og hadde eget flagg. Hos svenskene var det imidlertid mer skepsis til *"å måtte dele likt med broderfolket"*. De regnet seg selv som herrer i unionen.

I Norge økte etter hvert motstanden mot selve unionen. Derfor ble det en kampsak å få fjernet unionsmerke. Fra 15/12 1899 ble unionsmerke ved lovlig norsk stortingsvedtak fjernet i det norske handels- og nasjonalflagget. Dette skjedde uten kongens samtykke. Men han hadde ifølge den norske grunnloven bare utsetten- de veto. I orlogsflagget var unionsmerke i bruk helt til unionsoppløsningen 9. juni 1905. Dette var nedfelt i den norske grunnloven.

Det hører med til historien at svenskene beholdt unionsmerke i sine flagg til og med året 1905. De hadde vanskeligheter med å akseptere Norges "løsrivelse". I realiteten "tviholdt" de på et unionsmerke de selv hadde vært motstandere av.

Flaggsaken i Røyken

I Norge var det også noe indre diskusjoner angående flaggsaken. Det var i særlig grad partiet Venstre som kjempet for et rent norsk flagg uten unionsmerke.

Selv opplevde jeg en liten episode så sent som omkring 1980 som dreide seg om flaggsaken. Jeg satt sammen med Einar Slåtto (1898 - 1986) og studerte gamle lokale fotografier. På et foto merket vi oss unionsmerke i det norske flagget. Også Einar Slåtto's far, Nils O. Slåtto (1868 - 1923), var å se sentralt på bildet. Han var politisk engasjert og var en periode ordfører i Røyken. Da var han valgt fra partiet Venstre.

"Det bilde må være fra før juletider i 1899", sa Slåtto. "Hvordan kan du være så sikker på det. De byttet vel ikke ut alle flagg sånn over natta?"

spurte jeg. "Jo", svarte Slåtto meget bestemt, "han far hadde ikke funnet seg i å se det unionsmerket en dag lenger enn høyst nødvendig".

- - landet vi forlorade - -

Undertegnede deltok på et cruise langs hele norskekysten for noen 10-år tilbake. Det var nesten bare svensker ombord, og guidene var også svenske. Derfor fikk vi Norge presentert med svenske øyne. Vi var innom bla. Geiranger, og oppe på et flott utsiktspunkt slo den svenske guiden ut med armene og sa:

"Her ser ni en liten bit av dette vakra landet vi förlorade 1) i 1905".

I diskusjonen etterpå mente han bestemt at Norge hadde vært et slags "lydrike" under Sverige. For Sverige hadde jo fått Norge som "krigsbytte" etter Napoleonskrigene. Den store gruppen av svensker var helt enige med ham i det spørsmålet. De lot til å være svært forundret over at jeg kunne mene at dette i praksis bare gjaldt i utenrikssaker.

1) Forlore dvs. tape eller miste.

Her kan det vel også passe å ta med en vits fra vittighetsbladet Tyrihans` Julenummer fra 1897. På det tidspunktet var det norske folk sterkt engasjert i flaggssaken.

Vanens magt

Ved frokostbordet ombord paa et passagerdampskib. 1ste herre (høflig til sin sidemand): Lidt sildesalat? 2den herre (afværgende): "Herregud, lad os nu slippe for denne politiken da!"

I Røyken var det forøvrig ingen motstand om oppløsningen av selve unionen. På valgdagen 13. august 1905 stemte samtlige av de 693 røykenbøringer som avga stemme: "Ja" til Stortingets beslutning av 28. juli samme år om å oppløse unionen med Sverige. Da opptellingsresultatet i Røyken ble kunngjort for de fremmøtte ble det istemt et nifoldigt: **Hurra.**

Matretten sildesalat

Overskriften til denne artikkelen er "Sildesalaten". Derfor tar vi avslutningsvis med oppskriften på den virkelige sildesalaten. Den har vi hentet fra "Gyldendals store kokebok" fra 1955. La oss kalle det et 50-års jubileum for unionsoppløsningen. Også det fargelagte bilde av matretten i boka minner sterkt om unionsmerkets farger. Men med Bygdemagasinet sort/hvit trykk gir det lite mening å gjengi dette. Det samme gjelder selvsagt selve unionsflagget.

SILDESALAT 4 - 6 por.

1 middels stor spekesild
4-5 middels store kokte poteter
5 skiver syltet rødbete
1/2 slangeargurk
1-2 epler
1-2 ss. finhakket gul løk
(litt kokte eller stekte kjøttrester)
4-6 ss. eddik eller rødbetelake
hvit pepper, sukker

Gratinerings

Hårdkokte egg, persille, vispet kremfløte.
Rens silden, vann den ut ca. 12 timer og skjær den i fileer. Skjær sild, poteter, rødbeter, agurk, epler, (og kjøtt) hver for seg i små terninger og bland forsiktig alle ingrediensene. Smak til med eddik eller rødbetelake, hvit pepper og sukker. La salaten stå kald en stund før den serveres. Legg den opp på et fat eller fyll den i et stort eller flere små vætede former og hvelv disse. Pynt salaten og server den med søtsur fløtesaus med rødbeter, skarp saus eller sur fløte.

Ole Sønju

Kilder:

Røyken bygd før og nu, 1928
Gyldendals store konversasjonsleksikon, 1972
Gyldendals store kokebok, 1955
Wikipedia på Internett
Samtaler med Einar Slåtto, ca. 1980

Tyrihans

Fra vittighetsbladet Tyrihans` Julenummer 1897 har vi hentet denne vitsen:

De smaa gryder. "Kom og sæt dig her hos mig, lille Anton," siger kandidat Johnsen, der brænder for Antons ældre søster, "og sig mig saa, har du ikke hørt, om der er noget, din søster ønsker sig til sin geburtsdag? Jeg vilde gjerne gjør hende en rigtig stor glede, forstår du" - Anton: "Da skal du la være at komme her, for jeg har mange ganger hørt min søster si: Aa, herregud, det menneske kunde da ikke gjøre mig nogen større glæde, end om han aldrig vilde komme her . . ."

Og denne:

Ferske invalider. (Almanach de Charivari). En papa med sin unge hr. søn passerer paa en spasertur "Invalidernes plads" og faar øje paa to af gamlingerne, som sidder i sin rullestol med sin dampende pibe i munden.

"Se og beundr," roper pappa, "Disse af ilddaaben hærjede helte!"

"- Ja, det - ryger enda af dem!" siger den unge pødest yderst alvorlig.

Tyrihans var et landsdekkende blad som utkom i Kristiania i årene 1881 til 1958 da det gikk inn som det siste av den gamle typen vittighetsblader. I følge reklamen fra 1897 var Tyrihans Norges billigste vittighetsblad. I abonnement kostet det 1 krone pr. kvartal. Hvor ofte det utkom fremgår ikke, men antagelig hver uke. Postkontoret ville ordne det hele, het det. Løssalgspriisen var 10 øre. Julenummeret fra 1897 var på 32 sider i A4-format. Det hadde bare annonser på omslagssidene.

I de gamle norske folkeeventyr er figuren Tyrihans en slags Askeladden, eller Askepott, en populær skikkelse. Som veinavn er Tyrihansveien i dag i bruk mange steder i landet. Også i vår nabobygd Asker finner vi Tyrihansveien.

Undertegnede husker godt bladet Tyrihans fra barne- og ungdomsårene. Det var populær lesning. I Røyken har det trolig også vært noe lest. I alle fall dukker det av og til opp i gamle arkiver i bygda.

Ole Sønju

Glimt fra bygdesamlingen

Denne, og flere andre interessante gjenstander kan du se på bygdesamlingen vår i 2. etg på Kornmagasinet. Ta kontakt med Museumskomitéen v/leder Bjørn Eric Hansen, tlf 31294775/92027670 for avtale.

Red

Barnevogn i finér, 1948 modell.
Gitt av Tore Jakslund, Bødalen

Røykenmila

Røyken Historielag hadde også i år egen stand på Røykenmila som ble arrangert søndag 4. september. Flere tusen hadde funnet veien opp til Kjekstad gård hvor det var aktiviteter og terrengløp hele dagen. Sola skinte og det ble en fint arrangement som ga et solid overskudd som ble tilbakeført til lag og foreninger i bygda. Vi fikk besøk av ordføreren i Røyken som sikret seg en av de fine stakkene som Ove Midtsem fra museumskomiteen, hadde laget for salg.

Røyken Historielag ble sist torsdag overrakt en sjekk på kr. 8.000,- som takk for innsatsen med vårt nye prosjekt "Røyken forteller". Dette er et opplegg hvor alle 4. klassinger i Røyken får innføring i bygdas historie og besøk både på museet på Kornmagasinet og på Hernestangen.

Bjørn Eric Hansen

Ordfører Eva Norén Eriksen med stakk laget av Ove Midtsem

Arnulf og Bjørn Eric profilerte Røyken Historielag under arrangementet

Røyken Forteller – fase 2

4.-klassingene på Frydenlund skole ble invitert til Røyken Historielags bygdemuseet på Hernestangen for en innføring i tidligere tiders landbruk og dagligliv torsdag 8. september. Det ble også tid til tradisjonell lek som hesteskokasting, sekkeløp, styltegang og slengtau.

Dermed er vi i gang med sesong 2 av skoleprosjektet «**Røyken forteller**» i samarbeid med skolene i kommunen. Skoleprosjektet startet i fjor med fase 1 på kornmagasinet hvor alle kommunens 4.-klassingene fikk en innføring i vår felles lokale historie, dette er et opplegg som videreføres i år. Fase 2 på Hernestangen gikk av stabelen 1. september; her fikk elevene en innføring i hvordan landbruket ble drevet før den teknologiske omstillingen som endret landbruket i tiårene etter annen verdenskrig. Tydeligst i denne endringen var motorkraft som overtok arbeidet for både dyr og mennesker, noe som innebar endrede driftsformer på de fleste områder.

Nesten 200 000 hester – like mange som antallet gårdsbruk – gjorde tjeneste bak plogen og i skogen i 1950, tjue år senere var 80 prosent av dem borte. Til gjengjeld var det da kommet godt over 100 000 traktorer i drift – ti ganger flere enn i 1950.

Et ønsket samarbeid

Røyken historielag inviterte vinteren 2015 Røyken kommune til et samarbeid for å fremme kommunens historie og kultur overfor elever ved samtlige av kommunes skoler.

Kommunen ønsket dette samarbeidet velkommen og en avtale mellom partene ble undertegnet våren 2015. Som resultat ble det nedsatt en gruppe med representanter for skolene og historielaget, ledet av Frøydis Rui-Rahman fra Den Kulturelle Skolesekken. Denne gruppa utarbeidet et opplegg som nå er en del av opplæringsplanen ved alle skolene i Røyken kommune.

Historielagets rolle

Røyken kommune er en av kommunene i landet med størst tilflytting og består nå av mer

Bjørn Eric Hansen demonstrerer bruk av slippestein utenfor Gjellumstua

enn 21 000 innbyggere. Dette betyr at vi har mange tilflyttede barn og ungdom som har liten generell kunnskap om bygdas historie, i tillegg har vi en rekke barn fra familier som har bodd her i generasjoner. Det er for alle disse barna Røyken Historielag ønsker å spille en rolle gjennom å skape en arena for engasjement, eierskap og stolthet til Røyken kommune gjennom en bevisst og metodisk ordnet kunnskapsformidling for å gi de et fascinerende innblikk i kommunens lokalhistorie.

Om Røyken Historielag

Røyken Historielag gjør en stor og viktig frivillig innsats for lokalsamfunnet ved blant annet å registrere og informere om kommunens arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer, ivareta bygninger, redskaper, skrifter og bilder fra svunnet tid og fortelle enkeltmenneskers historie gjennom intervjuer publiser i lagets årbøker og i medlemsbladet Bygdemagasinet. Laget er Buskeruds største historielag og feirer i år sitt 50-års jubileum.

Bjørn Auke

Røykenkalenderen 2017

Tema: Røyken sett fra lufta på 50, 60 og 70-tallet

Kalenderen koster kr 100,- og er til salgs hos historielaget

Du kan bestille den hos Bjarne Kjos tlf. 934 13 927,
gjør som SMS, oppgi navn og adresse,
eller bruk: bjar-kj@online.no

eller: historielaget.no (hjemmesiden på internett).

Hvis du bor i Røyken vil kalenderne leveres på døra,
hvis du bor utenfor Røyken må den sendes, og porto på kr 30 tilkommer.

Den blir også solgt på stands på kjøpsentere før jul.

-----< >-----

En fin julegave til utflyttede røykenbøinger.

Her ser du forsiden på årets kalender

Oppdatert liste over lagets Æresmedlemmer og hedersprisvinnere

Røyken Historielag

Æresmedlemmer:

Utnevnt på årsmøtet (40 års jubileet) 2006:

Utnevnt på årsmøtet 2012:

Utnevnt på jubileumsfesten 20.1.2016 (50år):

Hans Graff

Ole Sønju

Terje Martinsen

Frøydis Christoffersen

Hedersprisvinnere:

2007 :	Bjørn Brønner, Sverre Hella, Olaf Skryseth, Terje Martinsen og Ole Sønju	} «Firerbanden»
2008 :	Frøydis Christoffersen og Cato L. Christoffersen	
2009 :	Asbjørn Westermann	
2010 :	Harald Melvold og Bjørn Fossnes	
2011 :	Odd Arve Svendsrud og Gerd Fossnes	
2012 :	Bjarne Kjos	
2013 :	Jørn Jensen	
2014 :	Ole Rud	
2015 :	Kjell Jørgensen og Bjørn Eric Hansen	
2016 :	Arne Trulsvik og Anne-Kirsti Andresen	

Tidligere:

Tomlingen:

Ole Sønju

Odd Sandlund

Terje Martinsen